

HRVATSKI PLANINAR

God. XXXVII.

Rujan-Listopad 1941.

Broj 9.-10.

Izdaje Hrvatsko planinarsko društvo Nezavisne Države Hrvatske, Središnja uprava, u Zagrebu

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE
ZEITSCHRIFT DES KROATISCHEN ALPENVEREINS
RIVISTA DI SOCIETÀ ALPINNA CROATA
REVUE DU CLUB ALPIN CROATE

Izdavač i uprava - Herausgeber und Verwaltung - Editore e amministrazione - Editeur et Administration: Hrv. plan. društvo Nezavisne Države Hrvatske, Sred. uprava, Zagreb, Jurišićeva ul. 3/II. tel. 65-01 Urednik-Schrifitleiter-Redattore-Redacteur I. Rengjeo, Zagreb, Križanićeva 4a

GOD. XXXVII

RUJAN-LISTOPAD 1941

BROJ 9-10

SADRŽAJ: Stahuljak Vl.: Hrvatsko planinarstvo. — Marion Vl.: Pirin — bugarski Velebit (sa 7 slika). — Brezovečki S.: Preko stijena i grebena Prenj-planine (sa 6 slika). — Petrušić B.: Na Svetu Brdo! — Mihaljević K.: Kroz stijene Pešti-brda na Čvrsnici (sa 4 slike). — Lučić-Roki P.: Na jesenskom suncu. — Društvene vijesti.

»Hrvatski planinar« izlazi 12 puta na godinu i to u prvoj polovici mjeseca. Pretplata stoji godišnje: za društvene članove Kuna 50.— (daci i naučnici plaćaju Kuna 40.—), za nečlanova Kuna 60.—; za inozemstvo Kuna 70.—. Pojedini broj stoji Kuna 5.—. Pretplatu, oglase i reklamacije prima HPD Središnja uprava u Zagrebu, Jurišićeva ul. 3/II. — Odgovorni urednik: Ivan Rengjeo, gimn. ravnatelj, Križanićeva ulica 4a — Rukopisi se šalju na urednika, — Izdavač: »Hrvatsko planinarsko društvo Nezavisne Države Hrvatske«, Središnja uprava, u Zagrebu. — Tiskar »Tipografije« d. d., Zagreb, Preobraženska 6. — Za tiskaru odgovara Ivan Ivanković, Selska cesta 47.

Pošaljite

pretplatu za
»Hrvatski planinar«

ostalo je da se u svakom delu svijeta našao planinarstvo. Uz planinare, stvarno većo
broj ljudi u svijetu danas je u planinama, ali ne u planinama, nego u planinskim selima i mjestima
Hrvatsko planinarstvo

Prof. Vladimir Stahuljak, povjerenik H. P. D. Nezavisne Države Hrvatske

Otkad postoji ljudski rod, postoji valjda i planinarstvo. Život nekadanjih ljudi bio je jednak sa životom i danas postojećih najprimitivnijih ljudskih plemena. Primitivac ili, kako ga najvolimo nazivati, »divljak« prolazi i danas podnožjem visoke gore pun nadubljeg strahopočitanja, klanja se njezinu vrhu i vjeruje, da tamo prebivaju njegova božanstva. A kad se konačno odvaži uspeti na njezin vrhunac, onda to čini pun vjere, pobožnosti, dubokog poštivanja i ushita. I uvijek s punim srcem čiste poezije, neke osjećajne mistike, nekog skrušenog osjećaja vlastite malenkosti. Svi se ovi tamni, nejasni, mistični osjećaji s dolaskom na vrhunac pretvaraju u ogromno oduševljenje, radosno i slavno kliktanje, u beskrajni zanos i ponos s ljepotama svoga rodnog kraja i konačno u neizmjernu ljubav, divljenje i poštovanje svoje domovine. Svi su narodi još u svojoj kolijevci ovo osjećali, svi su se divili veličanstvenosti i ljepoti svojih gora i svi su svoja božanstva i svoje velikane tamo postavljadi. To nam potvrđuje povijest Himalaje, Fusijame, Ararata, Sinaja, Anda, Olimpa, Pireneja, Alpa, Sudeta, »Monsalvata«, Kyffhäusera, Tatre, Triglava, Velebita i Kleka, ali i sadašnjice Kenije, Kilimandžara te brojnih vrhunaca sundajskih i polinezijskih otoka. Svuda ulijevaju planine u ljudsko srce poštovanje, divljenje i zov u svoje ljepote, na svoje nebotične visove. To je bilo, to je sada, i to će biti, dok bude krasnih vrhunaca i odvažnih idealista, koje zovemo planinarama.

S porastom kulture poraslo je i planinarstvo. Ostavilo je, prekorčilo je svoje prve povoje, išarane kultom bogova, i zakoračilo je u šire slojeve ljudskoga roda. Svećenici ostaviše visoke gore i preseliše štovanje božanstava u visoke hramove i još više tornjeve, a poklonicima gora ostadoše gorštaci, pastiri, rudari, košci i drvosječe, kojima su još i dandanas gore ispunjene vilama, malcima, patuljcima, mandragorama i ostalim čudovištima. Srednji se stališ, gradani, zatvorio u svoje gradove i domove i nije imao petlje, da se odvaži na visoke gore. Ali mogućnici počeše pohađati visoke vrhove. I to ne više u božtvovne svrhe. Počela ih je mamiti grandioznost, ljepota, neprohodnost, opasnost te napor uspona i kao vrhunac želja i žudnja konačno

vidik, široki i daleki vidik, ta kruna svih vrhova. To je zametak, početak prvoga planinarstva, koje i danas počiva na tim istim temeljima, na koje se postavilo pred 2.000 do 3.000 godina. Rimski povjesničar Livije opisuje uspon makedonskog kralja Filipa na »najviši vrh Balkana«. Filip da se je »uza silne muke«, krčeći si put kroz neprohodne i gусте prašume« uspeo na taj vrhunac, da se »naužije rijetkog i dalekosežnog vidika«, jer da se »s toga vrha vidi Jadransko i Crno More«. (Jos. Pasarić, Hrv. planinar 1922. strana 45.). Motivi dakle isti kao i danas: poteškoće uspona, a onda divan vidik i uživanje. Kroza stari i srednji vijek uspinjalo se ovako više kraljeva, vojskovoda, knezova, grofova, kardinala i sličnih mogućnika na visoke gore, i to uvijek s istom, planinarskom tendencijom.

U novome vijeku preuzeše stvar u svoje ruke učenjaci i amateri i broj se uspona kao i planinara iz godine u godinu povećava. Jedan od prvih takovih je naš pjesnik Petar Zoranić na Velebitu i Dinari god. 1536. Nagrnuše planinari iz svih slojeva i planinarstvo uhvatili korijenje po svim gorama. Najviše dakako u Alpama, koje su time postale vodećim imenom cijelog pokreta. U 19. stoljeću već planinari u skupinama hodočaste u Alpe. Ima ih toliko, te se za njihovu sigurnost i udobnost osnovaše posebne družine vodiča. Konačno počeo se i sami planinari udruživati i tako nastade god. 1857. prvo planinarsko društvo »Alpine Club« u Londonu. Već mu sam naslov svjedoči, da se je sve planinarenje usredotočilo u Alpama. 16 godina kasnije osnovano je Njemačko-austrijsko planinarsko društvo (»Deutsch-Oesterreichischer Alpen-Verein«), a godinu dana za ovim osnovano je 1874. naše »Hrvatsko planinarsko društvo« u Zagrebu. Ono je treće po starosti među planinarskim društvima i mi se moramo ponositi s tom činjenicom, da smo na ovom kulturnom polju na trećem mjestu među ostalim kulturnim narodima. Iste godine osnovano je i poljsko planinarsko društvo »Towarzystwo Tatranskie«, koje se dakle jedino može s nama prepirati za ovo mjesto.

Hrvatsko planinarsko društvo osnovali su — na poticaj dr. Johanna Frischaufa, sveučilišnog profesora u Grazu i glasovitog planinara — prvaci ondašnje hrvatske nauke dr Josip Šloser, prof. Josip Torbar, Ljudevit Vukotinović, prof. dr Gjuro Pilar, prof. dr Petar Matković, prof. Spiro Brusina, prof. Josip Janda, prof. dr Mijo Kišpatić, dr. I. Bauer, dr. L. Vidrić, dr. Z. Plohn, ing. M. Lenuci i s njima u zajednici prvaci građanstva Vladimir Krešić Gjuro Crnadak i drugi, dakle učenjaci i amateri kao i svugdje u ostalim narodima. Ovako je to ostalo do danas. Planinarstvo dižu, promiču, uzdržavaju i podržavaju učenjaci i amateri upravo bratskim zajedničkim radom i sačinjavaju njegovu srž i osnovu.

Hrvatsko planinarsko društvo je u prvih 25 godina svoga bivstvovanja dosta skromno. Broji tek nekoliko stotina članova i u glavnom propagira planinarenje po Medvednici, premda su njegovi viđeniji članovi uspinju po svim hrvatskim planinama i Alpama. 21 godinu poslije njegova osnutka osnovala su se još tri samostalna hrvatska planinarska društva i to na Sušaku, u Osijeku i Zadru. Sva tri dakako s još skromnijim sredstvima i slabijim vodstvom od onoga u Zagrebu, pa su dakako već nakon nekoliko godina zaspala. Najdulje se održalo ono u Zadru, jer ga je pokrajinska dalmatinska vlast podupirala. Ali je konačno i ono usnulo, jer mu se ni intencija ni rad nisu temeljili na narodnom hrvatskom temelju, a bez toga mora kod nas svako društvo da nestane. I tako je konačno Hrvatsko planinarsko društvo ostalo samo, ali i čilo i dosta snažno, jer je uvek imalo svoj korijen u svome hrvatskome narodu, a vodstvo su mu uvek sačinjavali ponajbolji hrvatski učenjaci i intelektualci. Ono je napredovalo polagano ali sigurno.

Godine 1898. počelo je društvo izdavati svoje glasilo »Hrvatski planinari«, preudesilo svoja do onda centralistička pravila i počelo osnivati podružnice. I sada se počelo hrvatsko planinarstvo djelovanjem društvenoga glasila i podružnica naglo širiti i povećavati. Niknulo je mnogo podružnica po svim hrvatskim gradovima, a broj je članova iz godine u godinu rastao. Od nekoliko stotina iz prvih 25 godina porastao je broj članova u drugih 25 godina na 7.000, a nekoliko godina kasnije na blizu 10.000 (polovica od toga u samom Zagrebu). Od jedne skromne planinarsko-lugarske kuće na Medvednici iz prvih 25 godina porastao je broj kuća i domova drugih 25 godina i nekoliko godina kasnije na 50. Uzdiše se mnoge piramide, izvedoše se mnogi putovi i staze. Umjesto nekoliko skromnih članaka i govora iz prvih 25 godina stvorila se u drugih 25 godina znatna i brojna planinarska literatura s bezbrojem izvrstnih članaka, dobrih knjiga, uglednih vodiča, kao i znatna zbirka planinarskih karata. (Hirc, Novotni, Pasarić, Krajač, Poljak, Paulić, Gušić, Cvetišić Badovinac i t. d.). A gdje su one hiljade i hiljade prekrasnih fotografskih snimaka, koje pronose slavu i ljepotu naše drage Domovine po svem kulturnome svijetu?!

Tako je bilo do god. 1924., kad je društvo proslavilo svečanim načinom svoju 50-godišnjicu. Malo zatim je nažalost mnogo toga krenulo ne baš sretnim putem. U redove društva uvukla se nesretna hrvatska pogreška »nesloga«. U nas je Hrvata loš običaj, da, ako smo nezadovoljni bilo čime u kojem društvu, iz njega istupamo i osnivamo novo društvo. Ne brinemo se ni malo za to, da mi time slabimo redove svoga matičnog društva i kroz to i samu ideju, za koju misli-

mo da se borimo. Sve to nas ništa ne zabrinjuje, nama je glavno: »novi društvo«, »novi predsjednici i odbornici«, a ono staro »ništa ne valja«, ono je »ispod svake kritike«, njegov odbor i članovi su »senilni«, »zaostali«, »nesposobni« i slično. I ne vidimo, da se obmanjujemo, nego tvrdokorno i bezobzirno »svoju kožu dalje tjeramo«. O toj bi se našoj mani moglo knjige napisati. A sve je to nažalost bolna, čista istina, koju nije sâmo hrvatsko planinarstvo na svojim ledima iskusilo, već se to kod nas u svim društvima i svim pokretima doživljavalо.

Ponajprije se od Hrvatskog planinarskog društva poradi nekih nesuglasica odijelila njegova zagrebačka podružnica »Sljeme« i osnovala se kao posebno, samostalno društvo pod imenom Hrvatski turistički klub »Sljeme«. Onda se za neko vrijeme opet radi nesuglasica odijelila znatna grupa članova »Sljemena« od svog matičnog društva i uz prliv novih nezadovoljnika Hrv. planin. društva osnuje ta grupa opet novo društvo pod imenom Hrvatsko društvo planinara »Runolist«. Koju godinu kasnije osnuje opet nova grupa nezadovoljnika Hrvatskog planinarskog društva novo društvo »Hrvatski planinarski klub«, pa onda »Vitorog«, pa »Velebit«, »Ozalj«, »Tirolac« i mnogo drugih pod raznim što ozbilnjim što neozbilnjim imenima. Kao gljive iza kiše. Ili još bolje: kao rojenje kod pčela. Svi su ti dakle »rojevi« zapravo izletjeli iz Hrvatskog planinarskog društva, koje je tako uistinu doslovce Maticom bilo. Svi su oni faktično disidenti Hrvatskog planinarskog društva, koje ih je prama tome s pravom držalo svojom izgubljenom djecom. I kao što su već rojevi: neki snažni, neki slabi, a mnogi i uginu, tako je bilo i s ovim planinarskim »rojevima«. »Sljeme« je ponajprije, uza krajni napor svih svojih sila, pokazivalo povoljne rezultate, da konačno spane na šačicu ljudi, koji su imali svoju muku, da ga uopće na životu održe. »Runolist« najagilniji od svih »rojeva«, dosta je lijepo uspjevao i rastao, ali mu premalen broj intelektualaca i ljudi od nauke što u odboru što u članstvu nije dao, da postigne bilo kakove znatne vodeće rezultate. Manjkalo mu je ideologa. Inače je »Runolist« od svih tih epigona bio najozbiljniji, najradišniji i najspasobniji. A oni drugi? Tu se u glavnom muziciralo, šahiralo, marširalo uz harmonike i mandoline na sljemenske i slične šetnje. Živjelo se u glavnem životom malih planinarskih klubova: za planinarsku zabavu, a zaboravljalо se na glavnu, kulturnu i promičbenu misiju planinarstva.

Tako je bilo u užoj Hrvatskoj i Dalmaciji. U Bosni, Hercegovini razvijalo se hrvatsko planinarstvo nešto drugčije. Te dvije hrvatske zemlje bile su i za Austrije i za Jugoslavije zasebno upravljane i odijeljene od nas s jasnom tedencijom, da se hrvatstvu u njima po-

tisne i uništi. O kakovu proširenju djelovanja Hrvatskog planinarskog društva na teritorij Bosne i Hercegovine nije smjelo biti ni govora. Kako su to ipak naše, a najgorovitije, »najplaninarskije« zemlje, naravno je, da su se i tu počeli okupljati naši planinari. 18 god. nakon osnutka Hrvatskog planinarskog društva osnuje se 1892. u Sarajevu »bosansko-hercegovački turistički klub«, koji je postojao do svjetskoga rata 1914. dakle 22 godine, i iza tog rata god. 1921. zamijeni ga slično »Društvo planinara u Bosni i Hercegovini«. Jezgra tih društava bili su planinari Hrvati, a radilo se i djelovalo ozbiljno i uspješno. Tek godine 1923. bude dopušteno, da se u Sarajevu osnuje prva podružnica Hrvatskog planinarskog društva »Bjelašnica«, koja konačno god. 1940. primi u se cijelo »Društvo planinara u B. i H.« sa oko 2.000 članova. Time se hrvatsko planinarstvo u Bosni i Hercegovini konačno pred godinu dana postavilo na posve hrvatske noge i sakupilo oko sebe sve tamošnje hrvatske planinare. Bilo je u Sarajevu i drugih planinarskih društava: »Romanija«, »Kosmos«, »Prijatelj prirode«, koja su bila sve drugo, samo ne hrvatska. Tako se to eto i u Bosni i Hercegovini drobilo, razdvajalo hrvatske planinare, otežavalо im rad i razvitak, a sprečavalо svim mogućim sredstvima kontakt i suradnju sa Zagrebom. Tuđinskoj vlasti bilo je dakle milije, da тамо postoji više manjih, ali zato slabijih društava, nego li da bude jedno, snažno, i to hrvatsko planinarstvo.

No mora se priznati, da je u svim tim manjim društvima i u Zagrebu i u Sarajevu bilo dobrih, paće izvrsnih i ozbiljnih, pravih planinara, kojima je tek manjkalo pravo ideološko vodstvo, a još više potrebita sredstva za postignuće pravih žuđenih rezultata. Jer što može šačica ljudi? Ona nema ni potrebitih sredstava, a ni potrebite moralne podpore jednog snažnog zaleda, koje se zove »veliko, brojno društvo«. »Wenig Geld, wenig Musik« (»malo navaca, malo glazbe«) veli Nijemac i ta poslovica vrijedi svagdje pa i u planinarstvu. Najviše može veliko i snažno društvo, vođeno najsposobnijim, selekcijom odabranim svojim prvacima, a podupirano silnom masom svojih članova-vojnika, ali, ne zaboravimo ni tu važnu istinu, i većim materijalnim sredstvima. To je kao silna, a dobro vodena vojska, koja raspolaže svim potrebitim sredstvima. A što može, naprotiv, malena četica ljudi, bez sredstava, a često i bez pravog vodstva?

Hrvatsko planinarsko društvo stajalo je pred svim zajedno epi-gonima u Zagrebu u omjeru 4 : 2, a u provinciji 8 : 2. To vrijedi za broj članstva. Ili kako bi se to kazalo »kvantitativno«. Ali »kvalitativno« taj omjer ispada sasvim drukčije. Nekako od prilike 9 : 1. Jer dok bi se člancima, brošurama, knjigama, predavanjima članova Hrvatskog planinarskog društva moglo čitavu knjižnicu napuniti, dotle

se ovakovi radovi onih drugih mogu na prste izbrojiti. Pa to je i naravno. Velika masa istovrsnih ljudi dat će selekcijom velik broj vođa, dok će maleni broj istovrsnih ljudi selekcijom jedva pojedinca iznaci i izdignuti. A ovome onda još k tomu radi premale i preslabe podpore pozadine, t. j. njegova premalenog društva manjkaju nužna sredstva, da postigne ono, što bi želio, a možda i mogao. To je jasno. Ali i veliko društvo bilo bi jače i sposobnije, kad bi bilo još veće i još mogućnije. Njemu bi trebalo snage još i onih, koji su među manjima sposobni, pa da skupnim silama, svim silama, pregne k zajedničkome cilju i velikih i malenih. U srcu svih pravih i ozbiljnih hrvatskih planinara postojala je već odavna duboka želja i žudnja, da to drobljenje hrvatskog planinarstva prestane, da to slabljenje hrvatskog planinarskog pokreta nestane. Bila je opća želja onih pravih, da se sve hrvatsko planinarstvo sakupi u jednu veliku i snažnu vojsku. Neka se zaborave besplodne razmirice, neka se braća bratski slože, neka se rad ujedini!

I konačno došlo je i to. Nastala je Nezavisna Država Hrvatska. U njoj: jedan narod, jedan poglavac, jedna vlast. Pa onda je prirodno, da je naređeno, da ima biti i postojati i jedno hrvatsko planinarstvo, pod jednim vodstvom, vođeno k jednome cilju. Sva planinarska društva prestadoše postojati i pretopise se u jedno Hrvatsko planinarstvo društvo Nezavisne Države Hrvatske. Jezgru mu dakako sačinjava i brojem članova i brojem radnika vodeće dosadašnje Hrvatsko planinarsko društvo, ali ravnopravno i jednakog ga upotpunjaju i osnažuju ostala dosadanja hrvatska planinarska društva i klubovi. Svi se oduševljeni nadose u jednome kolu, u jednoj snazi, jednaki i silni. Svi oni odsada sačinjavaju jednu veliku, snažnu, spremnu kulturnu vojsku od daleko preko 10.000 pobornika, koji svi, vođeni jednim vodstvom, kroče k jednom cilju: kulturnome napredku svoje mile domovine Hrvatske.

Na okup braćo planinari i sestre planinarke! Pokažimo, da smo i mi:

Za Dom — Spremni!

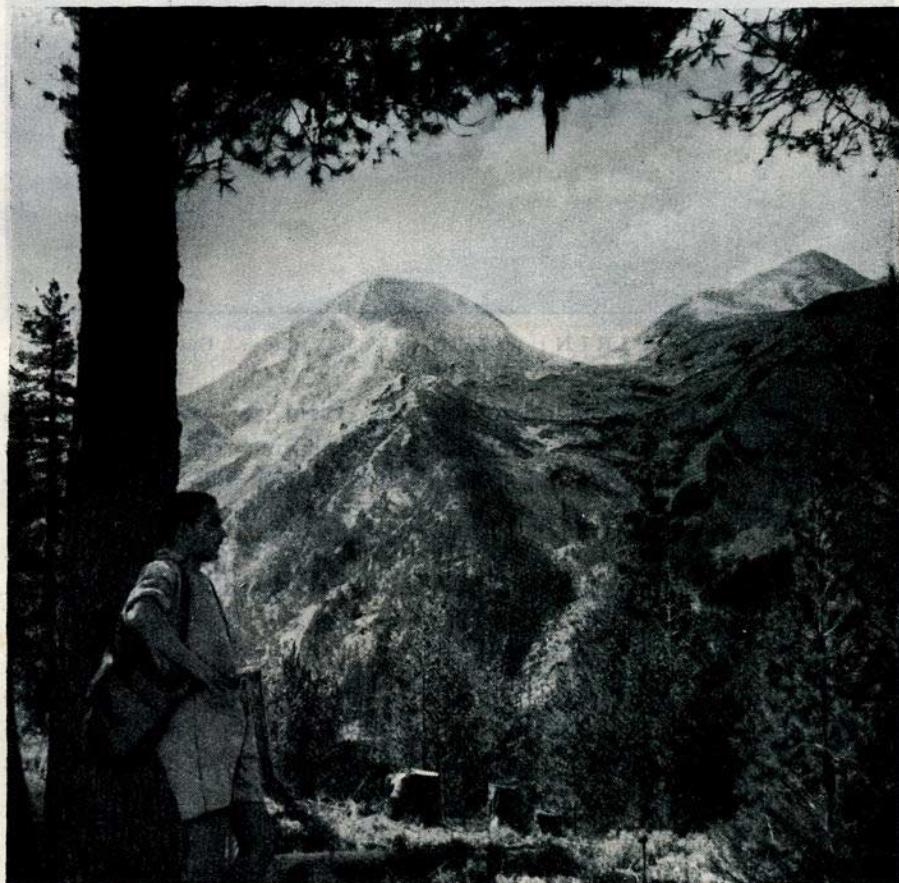

Pirin – bugarski Velebit

Vladimir Marion (Karlovac)

Pisao sam zgodimice ponešto o našem Velebitu, a već dulje vremena želim da napišem pregled o toj našoj najponosnijoj i najljepšoj planini. No nisam još imao vremena za to. Čovjek je danas toliko zauzet.

Nisam dospio da pišem o Velebitu, — a sad tako rado uzimljem pero, da zabilježim nekoliko riječi o Pirinu. Sada, dok ovdje u dajini s ljubavi pomicljam na goleti, na proplanke, na vrtače, na krš i stijene našeg Velebita, na njegove jedinstvene vidike, na njegove ljudе. Pirin i Velebit! Tako su daleko a ipak tako blizu! Pirin, taj vjekovni legendarni Pirin, srođan je po svom duhu i po svom zna-

PIRIN: EL TEPE

Foto: Božinov — Sofija.

PIRIN: JEZERO VALJAVICA

Foto: Božinov — Sofija.

čenju našem hrvatskom Velebitu. Jer Pirin je, poput Velebita, ustaška planina. To je planina hrabrih, planina onih, koji ljube život, toliko neizmjerno ljube, da su uvijek spremni da za pravedniji i ljepši život dadu svoj život, svoj žižak, koji će i dalje gorjeti u vječnom plamenu, u vječnom životu njihova naroda. Bilo je to u ljetu god. 1939., kad sam s nekoliko prijatelja prošao čitav Velebit od juga na sjever. Tada je bila već na izmaku sedma godina od ustaškog ustanka u Velebitu god. 1932., no narod je pamtio one dane, kao da su jučer bili. U večer, dok bi vatra titrala i obasjavala svojim plamenom naša lica, pričali su nam o onim velikim danima. O dogodajima, o živima, o mrtvima. O onima, koji su dali svoju krv. Pričali su nam o zvjerstvima srpskih »žandara« nad nedužnim ljudima, nad starcima, nad ženama, nad djecom. O ljudima, koje su Srbi mučili. O kolima, u kojima bi sjedjeli srpski »žandari« i za koja bi privезali ljudе. Morali bi trčati za kolima pet, deset, dva-

PIRIN: JEZERO PAPAZ

Foto: Božinov — Sofija.

deset kilometara, — sve dok ne bi iznemogli i pali, a onda bi ih ta sablasna kola vukla dalje, krvave, razderane. A oni u kolima likovali bi, Pucketajući bičem potjerali bi konje još življe... Nama se je ledila krv. Stisnuli smo zube i šutjeli. I čekali... Zvijezde su treperile na divnom velebitskom nebu... I Pirin bi nam znao pričati o borbi spram Srba. O jadu i krvi, o stradanjima i nadama.

Pirin, Grdosija, uzdigao je nebu stotinu vrhova i stotinu jezera, da sačuva ono, što je lijepo, ono, što je čisto i bistro. Onaj, čije je srce čisto i tko traži ljepotu, namučit će se na njegovim putevima, ali će naći ljepotu. Visoki su njegovi vrhovi a oblici krasni. Vjetrovi, oblaci, magle uskomešali su se oko njega, da ga sravne, ali on ponosno prkosí. U večer, na povratku, promatrao sam, kako se divlje i smiono njegovi vrhunci pojavljuju kroz maglu i oblake, kako se uzdižu nad njih. Izgledali su nevjerojatno visoki. Također i za oči onih, koji su naučeni, da gledaju visoko.

I ljudi, koji tu žive, naučili su se da prkose burama i da se bore. Da sačuvaju svoje domove i svoju domovinu.

Nikad nije bugarski duh klonuo. Nikad, pa ni za najcrnjeg turskog ropstva, nisu izgubili nade i hrabrosti borci sa Pirina.

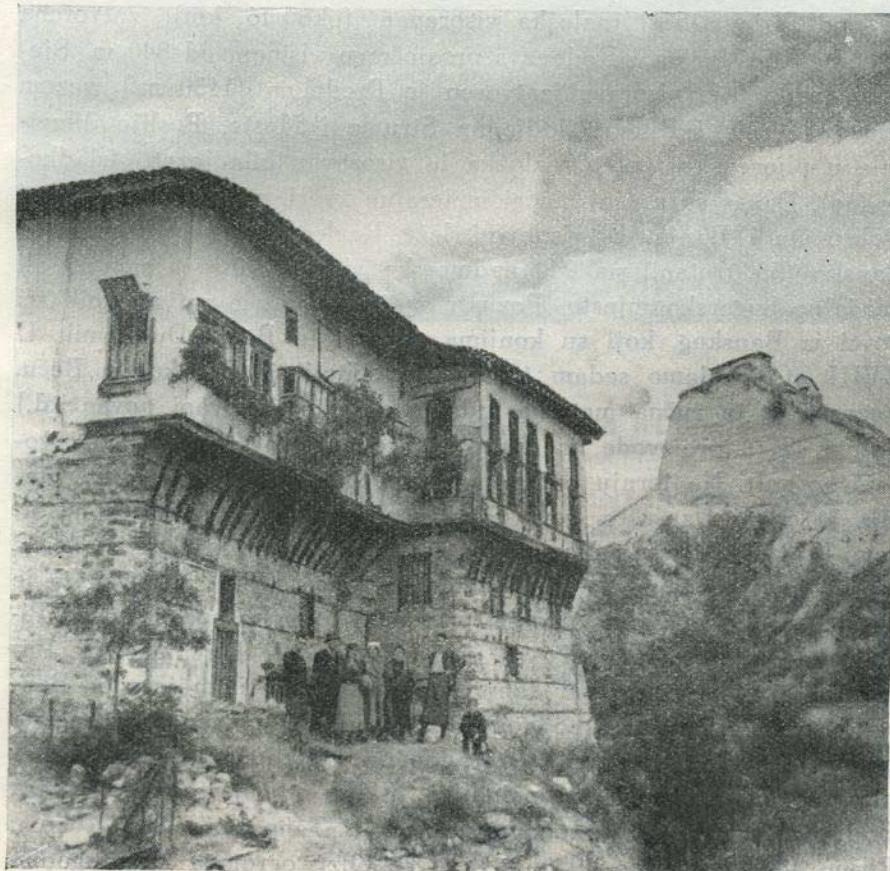
Pirin je bio razložki i kresnički ustank 1878., kad su ovi krajevi ostali — engleskom krivnjom — pod Turskom. Kresnički ugušili su i sami Rusi! 1903. opet teče krv u novom ustanku protiv Turaka, u ustanku, koji je u vezi s Ilindenskim, makar i prije ovog. Selo Belica je spaljeno, a Radom Todev, glasoviti vojvoda i borac, okružen od hiljadu Turaka u Rili, bori se tvrdokorno s tek 30 naj-vjernijih. Tri stotine je Turaka palo, a konačno, kad im ponestaje hrane i municije, ubija se vojvoda sam i ono nekoliko preživjelih iz njegove pratnje. Bansko, na podnožju Pirina, rodno je mjesto oca Pajsije, bugarskog narodnog preporoditelja, te Neofita Rilskog, igumana rilskog manastira, pedagoga, geografa. Tek 1912. oslobađa se pírinski kraj turskog ropstva. Međutim vremena borbe za njegove borce još nisu prošla. Sad se treba boriti za oslobođenje ostalih bugarskih, makedonskih krajeva od srpskog i grčkog jarma. Kraj je to Goce Delčeva, vojvode i velikog pjesnika Javorova, ovdje dolje u Banskom živjela je bolničarka Katarina Koceva Spasova, koja je u bolnici ubila ubojicu Simeona Eftimova. U Banskom je živjela i hrabra i nezaboravna Mara Buneva, koja je u Skoplju ubila srpskog policijskog činovnika, krvnika Prelića. Vojvoda Simeon Molerov prešao je komunistima. Krenuo je vjerom jedan, ali nisu drugi! Ovdje dolje, u razloškom polju, selo je Dobarsko Razloško (prije Nedobarsko), u kom je stara crkva. Leži pod zemljom, jer se je trebala kriti pred Turcima. Stara crkva Uzašašća Bogorodice u Banskom imala je puškarnice, a još danas se vide u starim drvenim vratima tragovi turskih kuršuma. I Jordan Gjurkov bio je ovdje, a god. 1933. oprostio se je Vlado Černozemski u Pirinu od drugova. Vanča ga je zvao. Na rastanku je govorio »Ne ću se više vratiti«. Čini se, kao da vjetar ovdje u Pirinu priča o njegovim koracicima. Kao i o Iliju Kuševu i Vezovu, koji se ovdje oprostio od drugova, da pođu protiv Srba, ali se nikad više ne vratiše.

Vidio sam hrabre i srdačne ljude tog kraja. Kmet (načelnik) u Banskom Milko Popov ljubezno nas je vodio. Mnogi prijatelji su tu bili. Veselin Kolčagov, njegova je kuća starog borca. Jednom su Turci provalili u nju u potrazi za dvojicom četnika, koji su, na sreću, čas prije umakli. Živi mu još otac i majka. Na njihovim licima usjekli su prošli dani teške bore. U toj kući svraćali bi se i naši ustaše, i naš Marko Došen, pa Ljuben Hristov, Koce Milenov, Vakan

Hadži-Vakanov, Dimko Vasilev, braća Ikonomovi, Čobanov, Olevinov, vojvoda Maminoto, poznat još iz 1901. kod sudjelovanja otmice Miss Stone, za koju je turska vlada platila 40.500 turskih lira, Dagaradin, Vitanov, Ilija pop Ivanov iz Nevrokopa i mnogi drugi.

Deda Marko (posvuda u Bugarskoj čuo sam o njemu, svagdje je ostavio najljepše uspomene) dolazio ja također na Pirin (do kuće Bnderica, 1800 m.) i fotografirao se s priateljima.

Karakter ljudi i čitavog naroda jamačno djelomice oblikuju životne prilike i zemlja, u kojoj žive. Gorštaci su hrabri, izdržljivi, vrijedni. Možda je i ova divna planina doprinijela oblikovanju narodnog značaja. Možda su ljudi, koji ovdje žive, nešto od nje primili. Svakako postoji veza između čovjeka i prirode. Tako su, jamačno, mislili i oni veliki borci, koji su svoje mrtve drugove pokopali ovdje. U Pirinu grobovi su Todora Aleksandra, Simjona Efimova i Ivana Paraspulova. Baš tako u našem su Velebitu ustaški

MELNIK

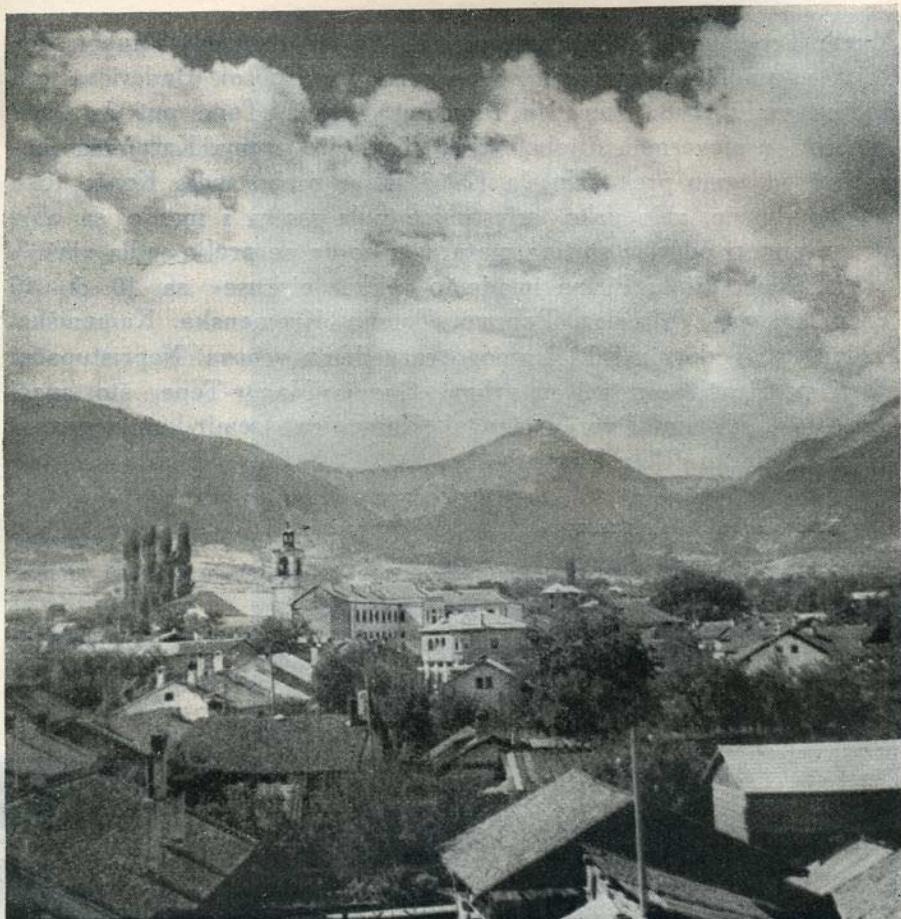
Foto: Božinov — Sofija.

grobovi. Prah je kuća Došena i Devčića. Prah mrtvih, prah boraca i junaka. U krvi našoj, u djelima našima, u mislima i srcu, neka oni dalje žive. Veza mrtvih i živih.

U Pirinu postoji planinarska kuća »Velebit«. Makedonski borci dali su joj to ime. Bugari su to bili, jer Makedonci su veliki bugarski rodoljubi.

Neka se u našem Velebitu sagradi dostoјna planinarska kuća, kojoj treba dati ime »Pirin«.

Mesta i Struma stisnule su Pirin, a on se je digao visoko pod oblake. Zapadno teče Struma. Tamo leži sv. Vrač i Melnik (od kojih je put do grobova i do kuće »Velebit«). Kroz sv. Vrač protjeće šumna Svetovračka Bistrica. Melnik je zanimiv i fantastičan grad, koji izumire. Nekad je imao oko 12.000 stanovnika, oko 80 crkava, a danas jedva 600 žitelja te mnogo napuštenih, polusrušenih kuća (bugarski Brugge). Predmet je bugarskih slikara i pjesnika. Istočno pod Pirinom leži razloška visoravan (oko 76 km), zatvorena između Rile, Pirina i Rodopa s prosječnom visinom od 840 m. Sjeverozapadni dio visoravni zatvoren je Predelom (1130 m.), vezom između Pirina i Rile, vododjelom Strume i Meste. Poslije diluvijala u pliocenskoj epohi razložka je visoravan bila jezero (sladkovodno). Danas su u njoj mnogi mineralni izvori, od kojih su poznati Dobrinište i Banja. U visoravni leže Razlog (6000 stanovnika) i Bansko (5300 stan.) na 940 nadmorske visine. Bansko je malo ali značajno bugarsko mjesto. Poznati su još u tursko vrijeme bili trgovci iz Banskog, koji su konjima putovali u Beč i Dubrovnik. U XVIII. st. imademo sedam trgovackih obitelji iz Banskog u Beču. Poznata je tu ručna metalna industrija (satovi, kovani novac itd.) Satovi se tu proizvode za čitavo tursko carstvo (usput i krivotvoreni novac!). Na tornju crkve sv. Trojice zanimiv je stari sat. Starija je crkva Uzašašća Bogorodice s prekrasnim drvenim ikonostasom. U groblju crkve nailazimo još danas na drvene križeve iz »černe mure« (ovo značajno za Pirin) tamo iz konca XVIII. st. Poznata je »razloška škola« (ikone u obim crkvama). Bansko spada sasma Pirinu, hajdučkoj planini. Tu se nisu nikad mogli Turci naseliti. Poznat je tu bio pirinski car Jane Sandonski. Pet kilometara od Banskog spram Pirina, na podnožju odnosno na prvim proplancima planine leži »počivni dom« (izgrađen po maked. omladinskoj organizaciji, danas vlasništvo općine), a 14 km od mjesta već je kuća Bnderica i nova kuća (nedovršena još) El-Tepe, obje već visoko u Pirinu (1850 odnosno 1950 m.) Tu je blizu ogromna hiljadugodišnja »Bajkuševa mura«.

BANSKO

Foto: Božinov — Sofija

Pirin je dug oko 35 klm., a sastoji se od tri dijela. Sjeverni je dio najviši. Zapadni je dio vapnenac i bezvodan je. Istočni je granitan s mnogo jezera (preko stotinu) i mnogo potoka. Najviše jezero je Tevno jezero (dijalektalna forma od Temno jezero) na 240 m., a najveće je Popovo (Papaz). Juruci, nomadsko arapsko pleme, koje je došlo s Turcima, živjeli su na visokim brdinama i pasli ogromna stada ovaca. Oni su u Bugarskoj dali imena najvišim vrhovima. Ta su imena zamjenila stara bugarska, koja se danas više ne pamte. Imademo po Bugarskoj mnogo vrhova s imenom Juruški Čal (vrh). Poznat je onaj u Rili. Imademo juruških gromada, juruških grobišta. Oni su dali imena vrhovima kao Musala (kod Boga), Jumruk (šaka) Čal, najviši vrh Stare Planine (2373 m), na samoj Rili preko 30 juruških imena itd. Tako su oni dali imena i vrhovima na Pirinu (Pirin je inače staro bugarsko ime), kao na pr.

Mangr-Tepe, pa ime najvišem vrhu El-Tepe (2918 m.) Skupina El-Tepe mramorni su vrhovi. Pod njima izvire potok Bnderica, koji dobiva vodu iz 8 jezera (u terasama). Od El-Tepe put do kuće Javorov, u sjevernom dijelu Pirina, ide dolje prema Kazanima (ponori) i od tamo preko Kutela (2908 m.) i preko sedla Konče (oko 200 m. dužine, vrlo usko, mjestimice pola metra i manje, sa obje strane ponori od više stotina metara, tako da se preko sedla »jaši«). U granitnom dijelu Pirina imademo velike »cirkuse« sa 10 do 15 jezera (na pr. Valjavica, Popovo, Temno, Kremenska, Kameniška, Ruderška, Todorina itd.) i mnogo razvedenih vrhova. Nepristupačni zupci su Stražite, krasni su vrhovi Gazej, Mangr-Tepe, što znači Crni Vrh, Momini Dvori, Džengal, Kamenica. Demir-kapija poznat je prolaz u tom dijelu Pirina.

El-Tepe znači Vrh Vjetrova, vjetrovit vrh. I doista El-Tepe bio je i ovaj puta, kad smo mu mi sada prišli, u vjetru, u oblaku, u maglama.

Vjetar nas je šibao u lica, magle su jurile kraj nas, dok smo se strmim putem ispinjali (s druge strane je ponor, koji se ruši spram Kazana).

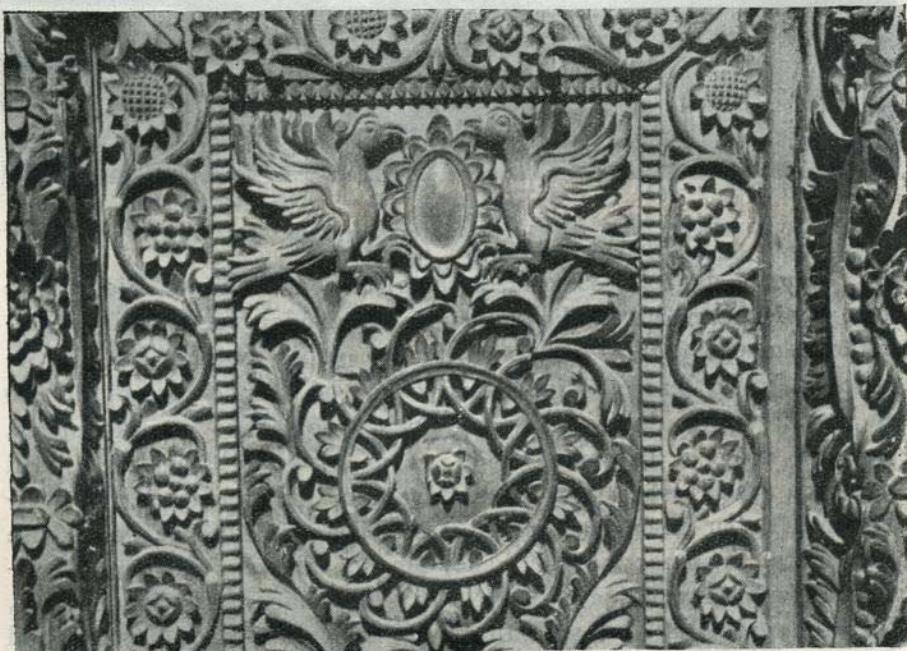

Foto: Božinov — Sofija.

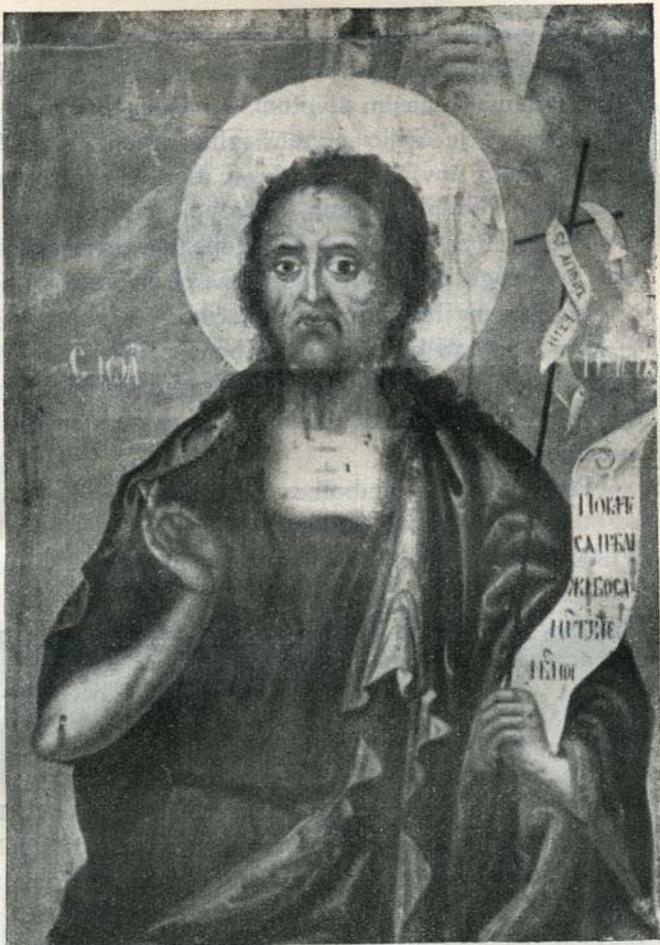
DETALJ S IKONOSTASA U CRKVI UZAŠAŠĆA BOGORODICE
U BANSKOM

slagaj osmih dana
na vrhu i gospodar
čuće u dolinu.
složno građen
u smrštanu
polazi sa malenom
čijoj svetlosti
stupac u srebrnu
nepomičenu planinu
svoj mitskih od
sa drugim moćem
svetog imenjem
rijetka prilika.

Prvi put u

**IKONA SA
IKONOSTASA
U CRKVI
UZAŠAŠCA
BOGORODICE
U BANSKOM
(HUDOŽNIK-
UMJETNIK:
TOMA VIŠANIN)**

Foto: Božinov — Sofija

Bilo je hladno na vrhu unatoč naše dobre opreme (hladno je na tom vrhu i ljeti, a kamoli ne 28. rujna). Čekali smo, da se razvedri, no samو na časove vjetar je rastjerao oblake i magle i pokazao nam prekrasne poglede na susjedne vrhove i na taj divlji i krasni kraj. A onda nas je opet zagrnila gusta magla.

El-Tepe nam je htio pokazati sada, kad smo ga upoznali, svoju pravu narav. Drugi puta će nam jamačno pokazati svoje ljepote (kažu, da je odayle uopće najljepši pogled u Bugarskoj). Ovaj puta on je želio, da ga upoznamo onako kruta, opora i tvrda, kakav je on u zbilji vrh vjetrova, vrh bura, pokazao nam je svoje strahote, svoju borbu, svoju snagu. To je vrh, na kom se vitlaju i razbijaju vjetrovni, bure, strasti.

Netko je od našega društva primjetio ugledavši na vrhu El-Tepe čovjeka, dok smo mi još bili nekoliko stotina metara pod vrhom, kako je čovjek sićušan i neznatan.

No možda čovjek voli prirodu ne samo zbog njene ljepote, ne samo zbog razumijevanja, koje mu ona poklanja, nego i zbog potrebe s nama, s našim životom, s našom dušom.

Nama se je činilo na tom vrhu burâ i vjetrovâ, da nam on priča o tome, kako čovjek treba da se bori u vjetrovima, u maglama, u nevoljama. Hladno, ledeno, odlučno, hrabro.

Pomislih za vjetra na El-Tepe na prijatelje i drugove, koje je ovaj rat progutao, kojih više nema, i na one, koji stradaše.

No i za najledenijeg vjetra treba ići naprijed.

Da li je kad bilo teže i sudbonosnije bure? Treba dakle tim mirnije, tim odlučnije, tim ledenije koracati na ovom našem putu, na kom je Hrvatska konačno doživjela oslobođenje i kojim si osigurava budućnost.

Pirin i Velebit simboli su naše borbe.

Preko stijena i grebena Prenj-planine

S. Brezovečki (Zagreb)

Od 15. do 31. kolovoza 1941. nalazila se jedna grupa planinara penjača Alpinističkog odsjeka H. P. D. Zagreb u gorju Prenja. U kratkom vremenu bilo je izvršeno 12 prvenstvenih penjačkih uspona u tamošnjim stijenama i grebenima. Penjače je vodio S. Brezovečki, a sudjelovali su: ing. B. Dilber, Ceraj Z., Mesarić J. i Brlečić S. — Opise njihovih uspona opisivat ćemo u slijedećim brojevima.

*(Zapadni greben Zelene Glave,
prvi uspon Brezovečki — Ceraj 21. VIII. 1940.)*

Još prošle godine stvorio sam odluku, da pohodim Prenj, kada sam gledao s Velikog Kuka u Čvrsnici, kako mu se ističu vrhunci u sunčanom svijetlu. Samo rijetkim i dobrim planinarima poznate su ljepote ove hercegovačke planine, na koju se čovjek mora uspinjati s hranom za više dana, jer su tamo kuće još neopskrbljene (izuzevši kuću na Boračkom Jezeru). Prenj je još alpinistički gotovo potpuno nepoznata planina, iako je za penjačku granu planinarstva vanredno prikladna kao malo koja naša planina. Najviši kameni vrhunci prelaze visinu od 2.000 metara, a svojom građom i oblikom stijena vrlo nalikuju na vrhove u Dolomitima. U srcu te divlje i romantične pla-

nine, u visini od 1.700 metara, stoji prijazna planinarska kuća na Jezercu. Nju okružuju vrhovi, čije se strme kamenite stijene okomito ruše u dolinu.

Ta je kuća izgrađena na tako prikladnom mjestu, da su iz nje omogućeni razni jednodnevni izleti po cijelom masivu. Nedaleko nje nalazi se maleno gorsko jezerce, koje i za vrijeme najveće ljetne žage imade temperaturu od + 3. Tražeći nove puteve u tim nepriступačnim stijenama i dalekim grebenima uživali smo nekoliko dana nepomućene planinske sreće. Svaki pojedini dan donosio nam je nove zadatke i s tim nove doživljaje. Bilo nas je petorica i svaki je od nas imao namjeru izvesti po koji penjački uspon preko jedne netaknute stijene ili grebena, a za to nam se ovdje pružila zbilja rjetka prilika.

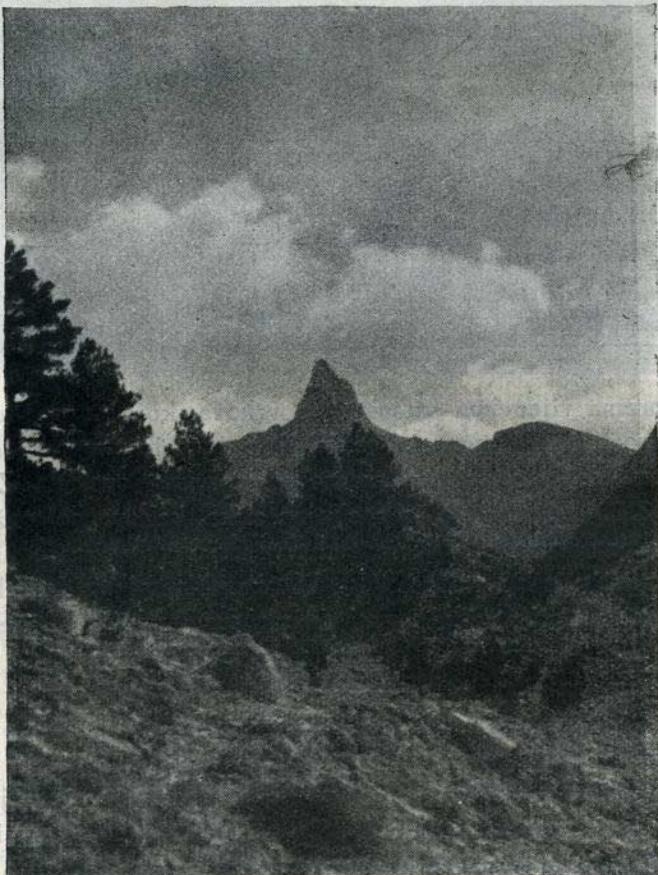
Prvi penjački uspon izvršio sam s mojim prijateljem Zdravkom na čunjasti vrh O t i s (2097 m.) preko njegove 250 m. visoke zapadne stijene. Kad smo počivali na tom vrhu, pružio nam se široki vidokrug

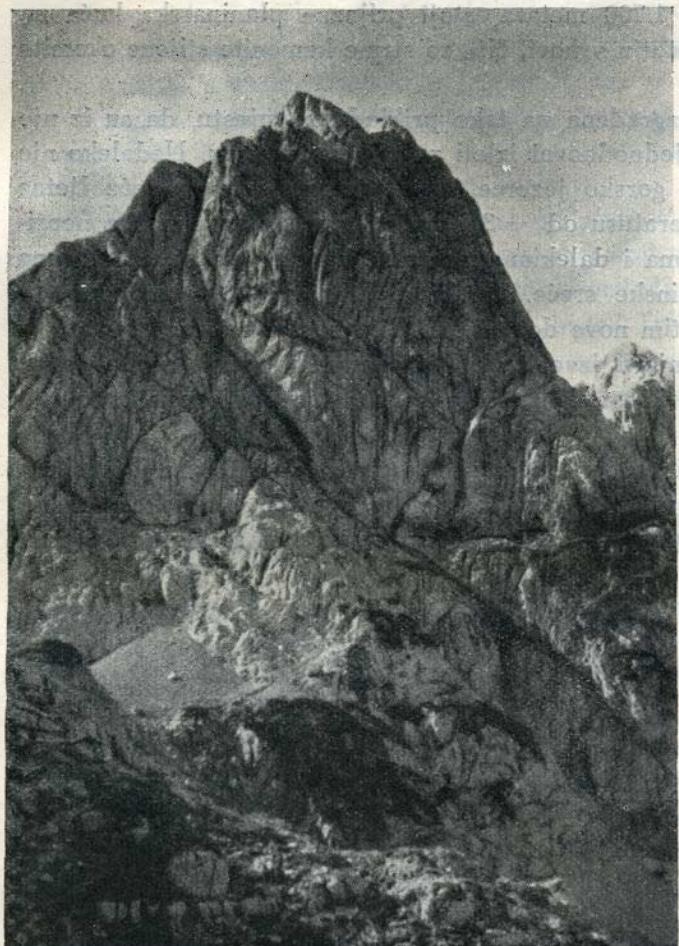
ZELINA GLAVA
(2123 m.)
OTOK
SA JEZEROM
SA GOREVIMA
NA VODAMA

Topografija DPG
Ljubljana

BORAŠNICA
SA JEZERCA

Foto: Ing. Dilber

OTIŠ (2097 m)
SA SJEVERA

Foto: Ing. Dilber

prema vijencima samostalnih vrhova, koji su se oko nas poredali na prostranoj visoravni Prenja. Prvi nam je zapeo za oči dugačak i nazubljen zapadni greben našeg najvišeg susjeda Zelene Glave (2123 m). Bila je to osebujna slika, kakvu se može vidjeti samo u Alpama. Nagadajući imena pojedinim vrhovima opazimo na sjeverozapadu iznad doline Rakova Laza vitku piramidu vrha Borašnice. Taj vrh smo smjesta okrstili imenom »hrvatski Matterhorn«, jer smjeli oblik Borašnice zaista nalikuje u minijaturi potpuno na poznatog điva iz švicarskih planina.

Još prije, nego li se vratimo u dolinu, ponovno obraćamo pogled prema zapadnom grebenu Zelene Glave. Bog zna, kako je tamo na grebenu! Tri tornja nalaze se u grebenu. To će vjerojatno biti vrlo velika zapreka kod penjanja na glavni vrh. Najniži i posljednji vrh u grebenu označen je u specijalnoj karti kao kota 2000 m. Taj je

...
edjeni Velo
dolne Rakov
pod Obivom.
Zelena Glava
basa ovisno
bile
prema
daju se
se zvali na
Konacnj
žljebov, slijeva
obrata prema
sunca. Slijedi
prema. Navez
zatezali p
estnu mrežu
...
ZELENA GLAVA
(2123 m)
SA ISTOČNOM
STIJENOM

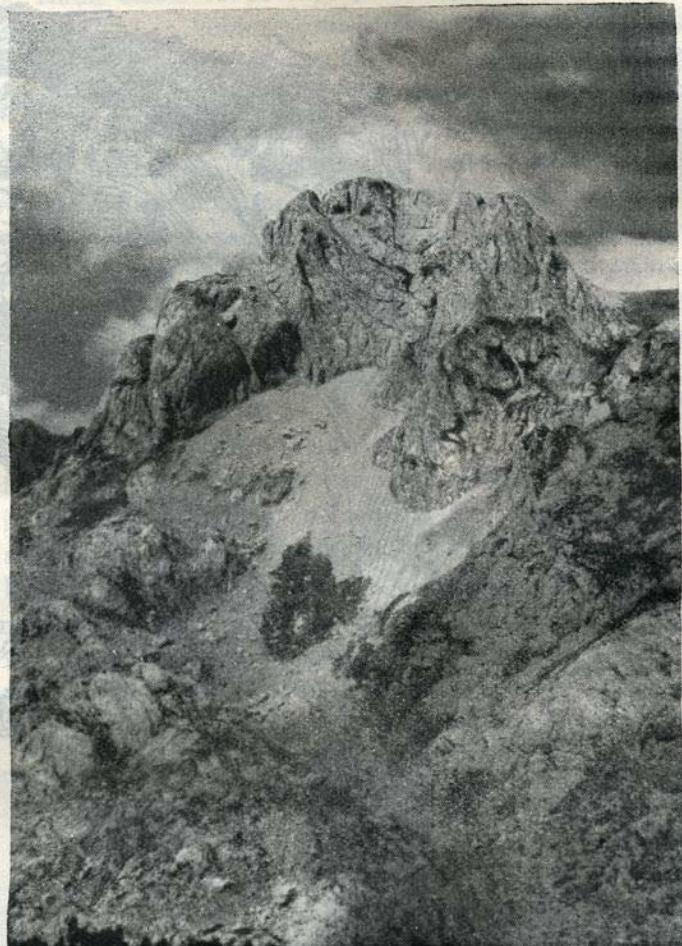
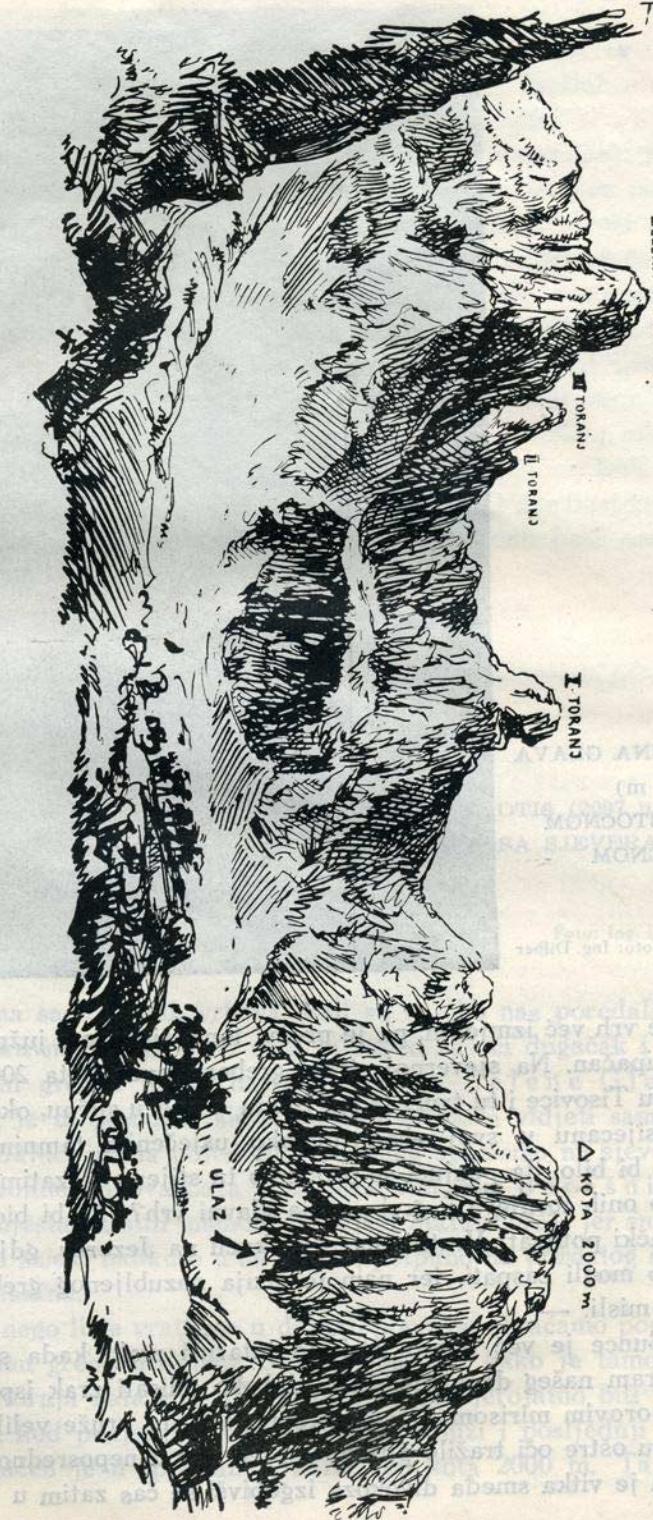

Foto: Ing. Dilber

dakle vrh već izmjeren, pa je prema tome sigurno s južne strane lako pristupačan. Na sjevernoj strani grebena pada kota 2000 okomito u dolinu Tisovice i tu tvori jednu lijepu, trapezu sličnu, okomitu stijenu, ispresijecanu u svoj visini duboko usječenim tamnim žljebovima. Kako bi bilo, da penjući se prodemo tu stijenu te zatim proslijedimo preko onih tornjeva u grebenu na glavni vrh? To bi bio zaista divni penjački pothvat! Vratili smo se u kuću na Jezercu, gdje dugo u noć nismo mogli zaspati, jer nam je vizija nazubljenog grebena zaokupljala misli. —

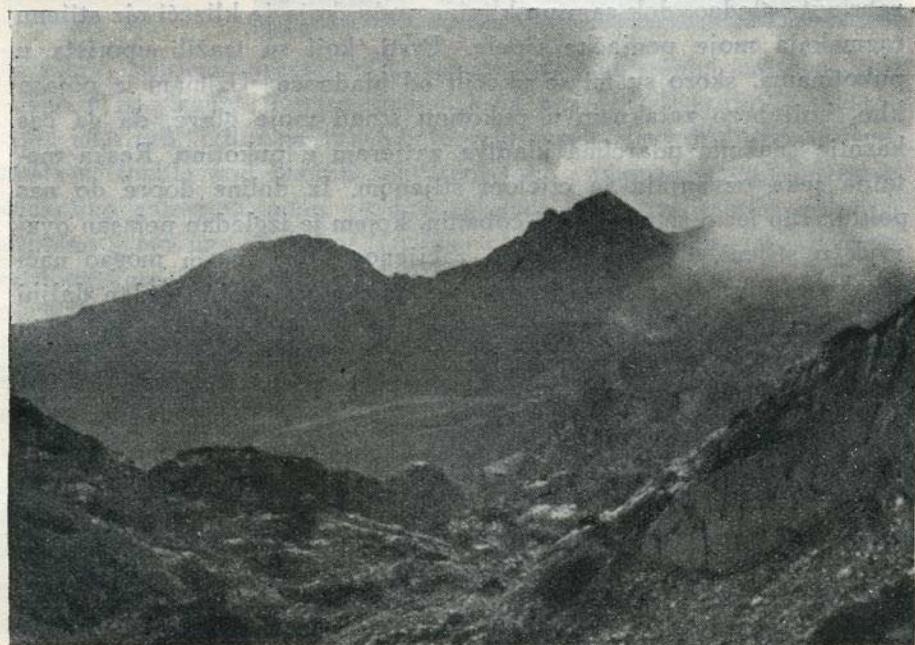
Sunce je već dobro ugrijalo jutarnji zrak, kada smo uspinjući se spram našeg današnjeg cilja duboko udisali zrak ispunjen prijatnim borovim mirisom. U nebeskom plavetilu kruže veliki jastrebovi, čije su oštре oči tražile plijen. Ispred nas u neposrednoj blizini protrčala je vitka smeđa divokoza izgubivši se čas zatim u gustoj tamno

P R E N J - P L A N I N A : T O R N J E V I U Z E L E N O J G L A V I

zelenoj klekovini. Kada bismo se postajkujući obazrli, začuđeno bismo gledali pojedinosti na nekoliko stotina metara visokoj istočnoj stijeni Velike Kape (2004 m), koja se veličanstveno uzdiže iz doline Rakova Laza. Poslije jednosatnog hoda dospjeli smo na sedlo pod Otišem. Tu smo s užitkom mogli razgledati cijeli zapadni greben Zelene Glave. Podnožje stijena Otiša, Zelene Glave i njezina grebena obrubljeno je strmim točilima, na kojima se ovdje ondje ljeskaju bijele plohe snijega. Trebalо je saći u dolinu, kako bismo se domogli podnožja trapezaste sjeverne stijene kote 2000, po kojoj smo se naumili penjati na greben. Zaobilazeći škape i vrtače naišli smo u dnu doline na hladno vrelo. Do tog vrela vodi iz doline Tisovice planinarska markacija. Nastavivši uspon strminom do samoga podnožja stijene, zaobišli smo velike gromade napadalog kamenja, koje se svaki čas može otkotrljati u dno doline.

Konačno eto nas pod samom stijenom kote 2000. Visoki i crni žljebovi zijeju nam iznad glava; bili su vlažni, jer stijena je obrnuta prama sjeveru, pa u njezinu sjenu ne dopire nikada ni tračak sunca. Slijedi kratak počinak i uobičajene potrebne tehničke pripreme. Navezani svaki na jednome kraju užeta pažljivo smo čvrše zatezali čvorove i povješali o pojasa karabinere i klinove. Zdravko uzima na leđa uprtnjaču i čeka na mene, koji preuzimam vodstvo uspona. Uspon započinje! Oprezno ulazim u procjep, u kojem su

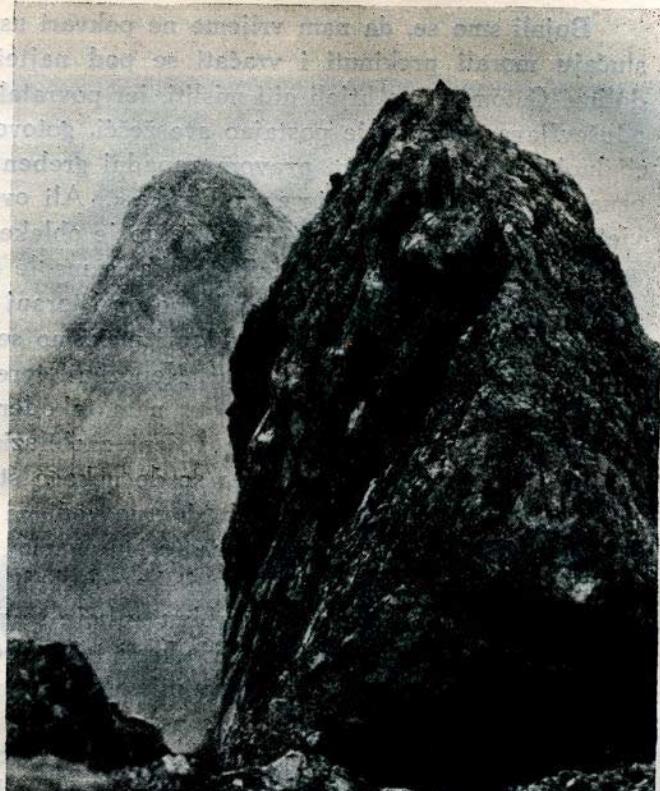
LUPOGLAV SA ZELENE GLAVE

Foto: Ing. Dilber

stijene jedva pola metra udaljene jedna od druge. Upirući se rukama i nogama polagano dobivam metar po metar visine. Hladan zrak struji kroz stijenu i udara mi u obaze. Laka nervozna, koju svaki penjač osjeća prigodom prvog zahvata rukom o stijenu, nestaje već nakon nekoliko desetaka metara uspona. Stijena se sada toliko suzila, da sam se s priličnom teškoćom provukao do prostrane udubine, iznad koje se stijene procjepa vrlo udaljuju jedna od druge. Uže, koje je poda mnom visjelo i nestajalo u dubini, spajalo me s mojim drugom. Kada sam našao zgodan položaj za osiguravanje, upozorim Zdravka poklikom, neka me slijedi. Za to vrijeme, dok se je Zdravko penjao, privlačio sam lagano k sebi uže spreman da zadržim njegovo tijelo u slučaju eventualnog pada. Pred očima mi je uvijek za vrijeme svakog osiguravanja, poput opomene, lebdjela slika dvojice penjača, koji su prije nekoliko godina stradali u sjevernoj stijeni Triglava zbog površnog osiguravanja. Bili su lakoumni, a nesreća uvijek vreba. Kada je Zdravko stajao uz mene, tada sam tek dospio točno pregledati stijenu iznad nas. Proširení procjep nije više dozvoljavao napredovanje s pomoću upiranja o obje stijene, već smo se morali penjati lijevim dijelom stijene, koja je bila dosta raspucana i osim toga potpuno mokra od nedavne kiše.

»Sada počinje ono pravo«, pomislih, kada sam viseći u stijeni drugom rukom uzalud tražio mjesto za oprimak. Zdravko me je zabrinuto gledao, dok sam proklinjao vodu, koja je klizeći niz stijenu razmakala moje penjačke cipele. Prsti, koji su tražili uporišta u pukotinama, skoro su mi se ukočili od hladnoće. Uzimam iz pojasa klin, koji brzo zataknem u pukotinu iznad moje glave, da ga čas kasnije snažnim udarcima kladiva zatjeram u pukotinu. Reska metalna jeka ozvanjala je cijelom stijenom. Iz doline dopre do nas poklik. Bio je to sigurno neki čobanin, kojem je izgledao nejasan ovaj zvuk u stijeni. Uzdigavši se do zabijenog klina nisam mogao naći nikakova uporišta za ruke i noge, već sam morao zabiti jedan daljni klin. Samo s velikim naporom mogao sam u vrlo skučenom položaju zabijati daljne klinove u pukotine. Želio sam što prije napustiti ove neugodne i mokre ploče, niz koje su mi svaki čas okliznule vlažne penjačke cipele. Sluzave alge još su više povećavale opasnost pada. Međutim s opasnostima i teškoćama rasla je i naša volja za pobjedom! Povoljna izbočina stijene iznad glave poslužila mi je izvanredno dobro, da sam se mogao na rukama podići iz mokre stijene.

Na maloj policići brzo zabijam novi klin, koji će mi poslužiti za osiguranje. Tek pošto sam osigurao sebe, osiguravam prijatelja, koji se s velikim naporom penje za mnom izbijajući klinove, koje sam prije zabio. Stijena postaje sve pristupačnija i razvedenija, zbog čega se

**NA GREBENU
ZELENE GLAVE**

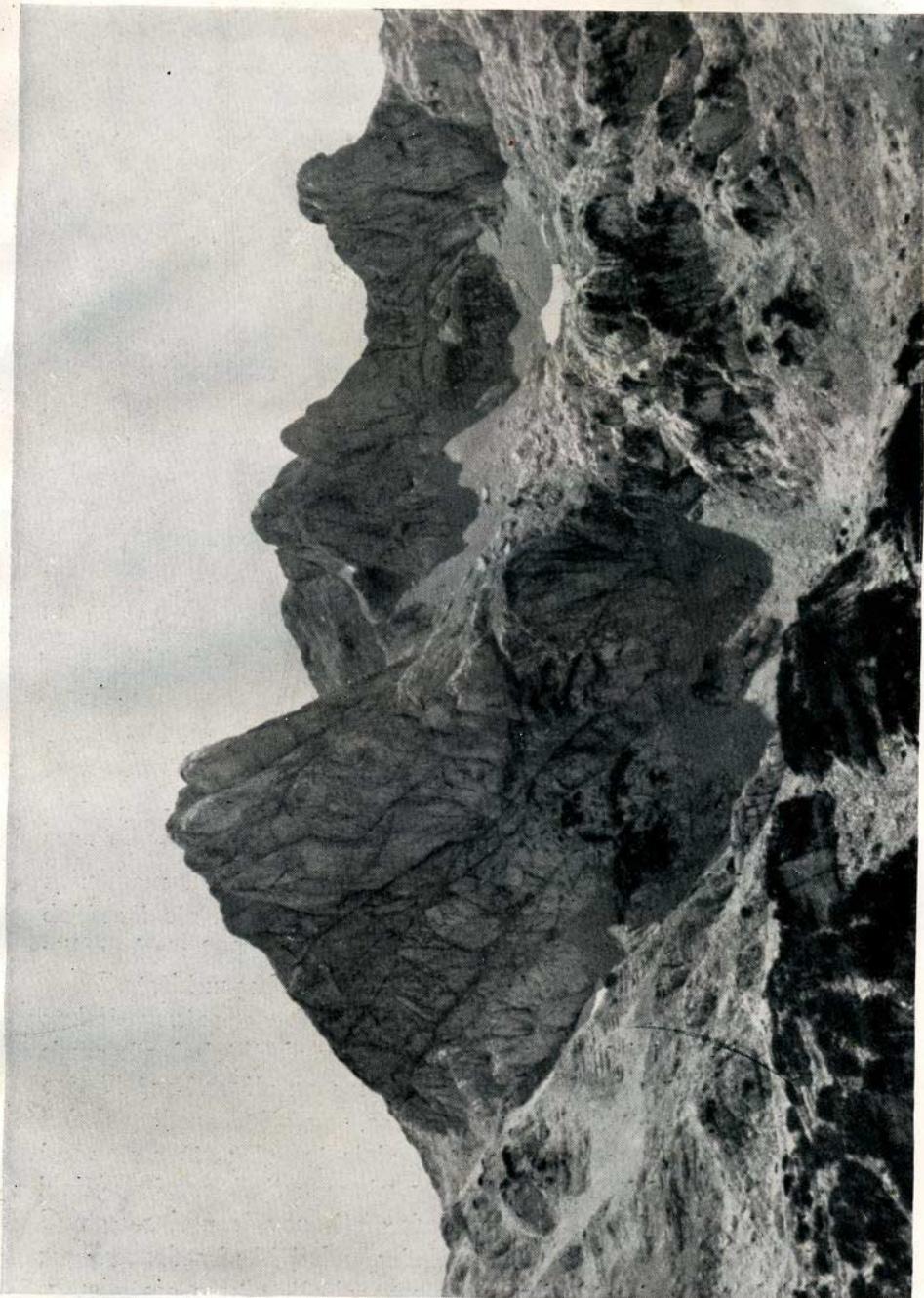
Foto: S. Brezovečki

sve brže penjemo prema vrhu. Neposredno pod vršnim masivom ulazimo u prostranu i tamnu jarugu, koja nas dovodi kojih 15 metara pod sam vrh. Istup na vrh bio je vrlo težak zbog drobljive stijene, koja se lomila pod svakim zahvatom ruku i uporom nogu. Još samo nekoliko zahvata, jedan zgodno zabijeni klin, posljednji pogled u dubinu i eto nas na vrhu! Tu smo olakšano odahnuli, jer sjeverna stijena kote 2000 ležala nam je pod nogama.

Dugački zapadni greben Zelene Glave, na čijem smo prvom vrhu stajali, pružao se daleko ispred nas. Za vrijeme penjanja nismo skoro ni primjetili, da su se u zraku nagomilali oblaci, čiji smo sadržaj osjetili čas kasnije na svojim glavama. Kiša i tuča potjerala nas je u bok grebena, gdje smo se stisnuli u nekoj tjesnoj udubini. Nevrijeme na sreću nije potrajalo dugo, ali je zato počeo puhati snažan i hladan vjetar, koji nam je onako mokrima dobro prodrmao zube. Guste magle zavile su cijelu okolinu svojim gustim plaštem, da nismo mogli razabrati niti jedne pojedinosti na grebenu. Čekajući, dok vjetar raznese magle, tješio sam se pušeći cigaretu. Zdravko je dотле tražio u uprtnjači bonbone i usput »skladao« neku pjesmu sličnu Preradovićevu »Putniku«.

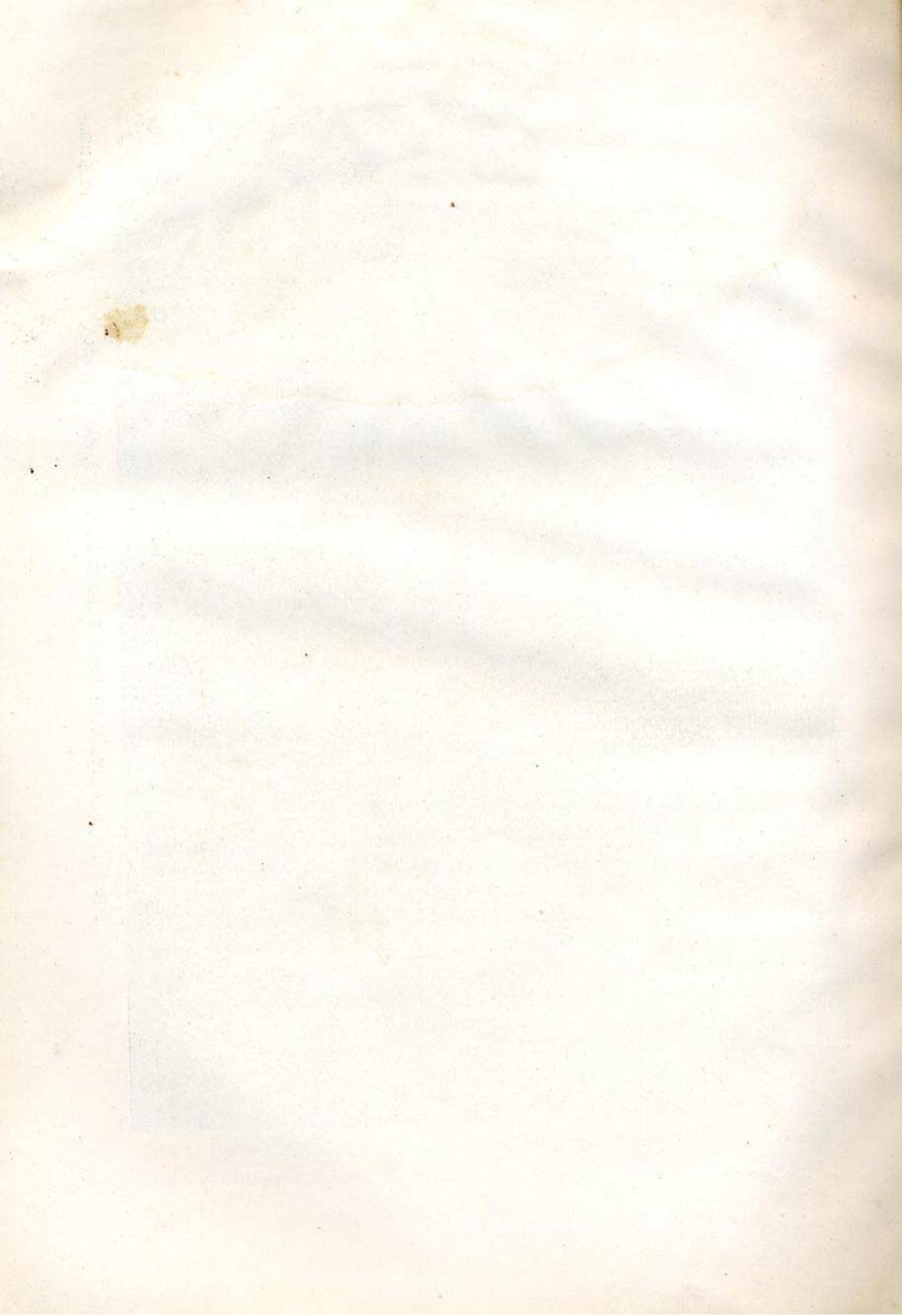
Bojali smo se, da nam vrijeme ne pokvari uspon, koji bi u tom slučaju morali prekinuti i vraćati se pod najtežim okolnostima u dolinu. O tom nismo htjeli niti misliti, jer povratak nas ne bi ni malo oduševljavao. Vjetar je postajao sve žešći, gotovo nesnosan. U specijalnoj karti je s punim pravom zapadni greben Zelene Glave bio označen nazivom »Vjetrena Brda«. Ali ovaj put imao je taj vjetar i svoju dobru stranu — rastjerao je oblaka. Plavo nebo pokažalo se između vjetrom nošenih oblaka, a magle su poput krpa lebdjele oko tornjeva u grebenu, čiji smo prvi toranj opazili neposredno pred nama. Sada napustisemo zaklon i počesmo se penjati po oštem bridu grebena do pod sam toranj. Nepoznati teren nije nam dozvoljavao brzo napredovanje, koje su nam također oteščavale guste magle. Po nesigurnoj drobljivoj stijeni zaobilazimo prvi toranj po njegovoj južnoj strani i penjemo se do nekoga strmoga žlijeba, koji je vodio prema gore. Taj žlijeb sigurno vodi na toranj! Oprezno i polagano svladavamo strminu, te osiguravamo jedan drugoga. U magli se već razabire svršetak žlijeba, na koji se uspinjemo puni znatiželje. Izašli smo u neku škrbinu, s koje se podiže spram lijeve strane kratki ali oštri greben. Svladavši taj greben stupamo na vrh tornja. Vjetar nam cijelo vrijeme nije dozvolio niti odahnuti, a na tom vrhu smo se upravo bojali, da ne odletimo u dolinu. Poslije kraćeg zadržavanja silazimo istim putem do one škrbine, a dalje smo se spustili po strmom nastavku grebena, koji je vodio do mjesta, gdje se izdiže drugi toranj. Taj se opet prislanjao na treći, ujedno najviši toranj u tom grebenu.

Vjetar je konačno popustio, ali su ostale magle, koje su stalno lebdjele između tih tornjeva dajući im fantastičan oblik. Uspon na drugi toranj nije bio težak, jer je greben ovdje bio razveden, a stijena lako pristupačna. Na vrhu je Zdravko po običaju izgradio lijepu kamenu piramidu, koja predstavlja znak a ujedno i simbol planinarske pobjede. Kratak i strmi silaz pod zadnji toranj nije zahtijevao naročite tehničke fineze, jer se je moglo dobro hvatati rukama, a i za noge je bilo dovoljno uporišta. Velika škrbina, u kojoj smo sada stajali, bila je sva u vrlo derutnom i trošnom stanju. Ovdje se je svaki kamen klimao i bilo je dovoljno samo malo čvršće stati nogom, da bi veliki blokovi kamena uz silnu detonaciju popadali u dubinu. Ovaj veliki toranj predstavljao je dosta tešku penjačku zadaću. U glatkoj stijeni nalazim pukotinu, u koju čvrsto zabijam klin, kroz koji odmah provlačim uže. Penjanje je postalo teško i opasno, jer stijena je ovdje vrlo strma i neznatno hrapava. Jedna veća izbočina, koja mi je čas prije dobro poslužila za ručni oprimak, odlomila mi se ispod noge, kada sam stajao na njoj. U zadnji čas zadržao sam se obim

PRENJ PLANINA : OTIS I ZELENA GLAVA SA SJEVERA

Foto: Ing. Dilber

rukama za neku vodoravnu plitku pukotinu i zapriječio neželjeno putovanje kroz gustu maglu izvan grebena. Zdravku sam dao znak s visoke police, do koje sam se teško popeo. Trideset metara užeta polagano je prolazilo kroz moje ruke, kada sam u magli ispod sebe opazio Zdravka, kako se sigurno penje i izbjija onaj klin iz stijene. Još samo nekoliko metara uspona i eto nas sretno na trećem, najvišem i posljednjem tornju u grebenu. Vrlo kratko zadržavanje na vrhu bilo je opravdano zbog poodmaklog vremena, no Zdravku sam ipak morao dozvoliti postavljanje velike kamene piramide. Za čudo, niti s ovoga tornja nije bio težak silaz pod strmu zapadnu stijenu Zelene Glave. Kratka i široka jaruga puna sitnoga kamenja vodila je u stijenu, preko koje smo trebali doći na glavni vrh. Zalazimo u desni odvojak te jaruge, odakle se penjemo u rasčlanjenu stijenu punu polica i pukotina. Bio je pravi užitak penjati se po toj stijeni, jer smo bili i onako u punom penjačkom zamahu. Iznenada eto nas na rubu stijene! Tu zastanemo i obraćamo poglede dolje na greben, koji je još uvijek ležao u nemirnim gustim maglama. Iz magle su tek provirivali samo vršci tornjeva, na kojima su se jasno očrtavale male, skromne i osamljene kamene mogile — znakovi našega puta preko tih vrhova. Daleka jeka naših veselih poklika gubila se i zamirala u vjetru vrhova. Ispred nas uskrsne drvena piramida na glavnome vrhu Zelene Glave. Po markiranom planinarskom putu silazimo u dolinu zadubljeni u misli. Polagano se spuštao večernji sutan, kada smo stigli do kuće na Jezercu. Zabrinuti drugovi dočekaše nas veselo, a mi smo im okrijepivši se pričali naše doživljaje. Vani je padala kiša.

Na Svetu Brdo!

Duhovi 1940.

Berislav Petrušić (Zagreb)

U zamračenom vagonu sve je usnulo. Štede se snage za trodnevno krstarenje po velebitskom kršu. Cvilenje nemazanih osovina i lupa kotača ništa ne smeta naše putnike, koji snivaju san pravednika! Ponoć je minula... Nekolicina naslonjena na prozor vagona zuri u mrak i suru južno-velebitsku trupinu, do koje smo kroz noć vrto glavo jureći već došli i sada se prostire pred nama u svojoj veličajnosti. Njezini vrhunci sjajno se ističu na vedrom nebu, osutom milijardama zvijezda. Nižu se redom: Visočica, Počiteljski Vrh, Banjanski Vrhovi, Vaganjski Vrh te Svetu Brdo. Sve stari dobri prija-

telji i znanci, koji nas uvijek primaju raširenih ruku. Mjesečine nema. Od vremena do vremena vlak ulazi i kratko se zadržava na pojedinim postajama. Tada nastaje tišina, narušavana dubokim disanjem usnulih planinara i isprekidanim ispuštanjem pare umornog parostroja... Vlak klizi dalje. Pred Lovincem, konačnom postajom, komješanje i uzbuna. Teško buđenje i protezanje uz glasno negodovanje i zjevanje pospanaca. Ali ne koristi ništa! Dva sata je po ponoći i vlak ulazi u postaju Lovinac.

I uz potpuno vedro nebo tamno je kao u rogu. Nigdje svjetla. Ispadamo brzo iz vagona. Za čas se štropot vlaka gubi u daljini ostavljajući za sobom plameni trag varnica poput ogromnog kometa. I službujući željezničar, teška hoda, izgubi se u svojoj mrkoj poslovnici, a mi krećemo posred »glusijeh noćnijeh tmina« u susret gordom Velebitu...!

Svježi je jutarnji zrak već kod prvih koraka učinio svoje. Ubrzo je sve oživjelo. Nestalo je pospanaca, sve se pretvorilo u žustre, vesele i razgovorljive planinare, kojima je danas glavna svrha, da hrleći k željenom cilju uživaju u prirodnim ljepotama planine, a krstareći po njoj da ojačaju tijelo i okremene duh. Jest, više nego išta drugo, planina oplemenjuje i čeliči duh i čini ga borbenim i samostalnim. Stvara od plašljivca odvažnog, od mukuša tvrdokornog čovjeka. I kad bi to bile i jedine odlike, koje rese planinu, ne može se ničim opravdati onaj veliki nehaj naprama planinarstvu, koji vlada u redovima našeg građanstva.

Sve je važnije: i boks i rvanje, i nogomet i rukomet, te — ako hoćete — i dosadno sjedenje u zadimljenim i neprozračenim kavarnama od hodanja po planinama, s čime je usko povezano jačanje organizma i upoznavanje lijepe naše Domovine. Stoga trgnite se svi, kojih se to tiče, pa pohrlite poput ove male grupe strastvenih planinara u naše divne planine! Ne mora to odmah biti Velebit. Eno naše pitome Medvednice, pa lijepih zagorskih planinâ. Tamo ćete učiniti prve planinarske korake, tamo ćete na divnim proplancima i grebenima primiti prve nezaboravne planinske utiske, tamo će vam, gledajući u nizinu, živo zakucati vaše srce, a zatim će vas i samo to srce odvuci dalje i dalje, dok vam to planinarenje ne prijede u krv i ne postane potrebnim kao korica svagdanjeg kruha.

Pred nama je cesta. Bijela, kao da je po njoj snijeg pao, pa se u noći jasno ističe. Vodi nas u početku prema jugoistoku, da zatim oštro zakrene prema jugu do ubavog seoca Sveti Rok. Približava se četvrta jutarnja ura. Zora rudi! Desno od našeg puta počelo je buđenje u predjelu zvanom Rastovac. Prvi se probudio kralj pernatih pjevača i njegov »koncertni meistar«: slavuj. Poput bujice pro-

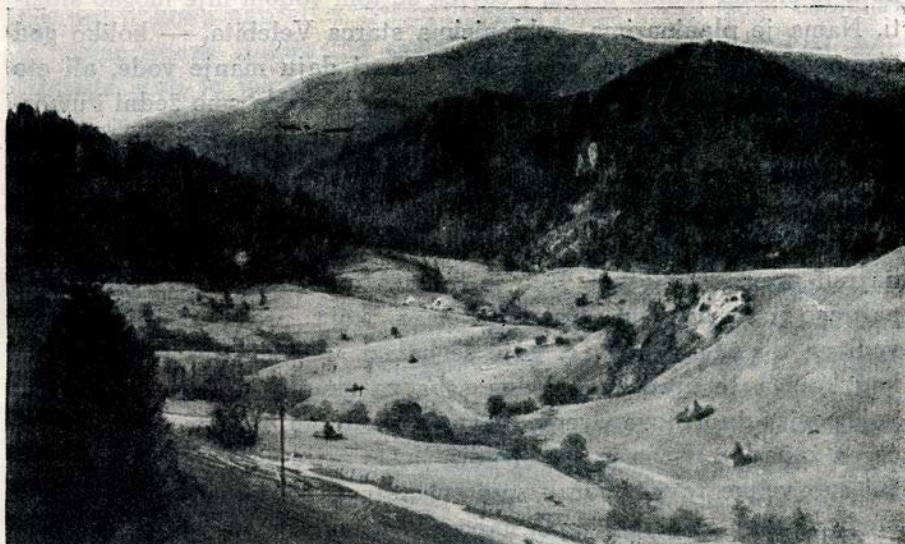
diru iz malenog grla zvonki, topli i čeznutljivi zvuci u mirisno svibanjsko predjutro... Zvuci su sad jači, sad slabiji, a namijenjeni su vjernoj drugarici, koja negdje u grmu toplinom svojega tijela izmamljuje život budućem pjevaču! Pomalo javljaju se i ostali raznovrsni pernati pjevači, da nakon nekog vremena zaori silna himna danu, koji se rađao...

Mi smo međutim stigli u zaselak E g e l j a c, zadnje — na našem putu — nizinsko obitavalište s ličke strane Svetog Brda. Sretamo jednog starijeg seljaka na kolima, koja su vukla dva mršava konjića.

- Dobro jutro! — pozdravljamo.
- Dao Bog! Kuda uraniste, gospodo?
- Eto, na Svetu Brdo!

Čuvši, da smo iz Zagreba, zaželi saznati nešto o prilikama u velikom gradu. S najvećom pažnjom saslušao je naše odgovore a onda ošinuo svoje mršuljke i nastavio put prema Malom Halanu.

Mi smo nedaleko Egeljca na početku Lišćane Drage, na mjestu gdje počinje uspon, zastali, da se na tren odmorimo i okrijepimo. Sunce upravo izlazi, gubi se rumenilo. Svjetla je sve više, a s njime i dobrog planinarskog raspoloženja. Nebo je čisto kao riblje oko! Dižemo se. Put kroz Lišćanu Dragu nije naporan i lagano se penje. Čitava je Draga obrasla šumom bjelogoricom. Usput moramo preskakivati preko mnoštva povaljenih stabala, koja tamo napuštena gniju. Bog zna odkada? Imala su biti na korist čovjeku, a na ovaj

POGLED SA PLANINAR. DOMA U KOPRIVNICI H. P. D. PODRUŽNICE
»STOŽER« U BUGOJNU

način njegovim zločinačkim nemarom pružaju siguran zaklon mnoštvu šumskih štetočina, koje onda truju i uništju zdravu šumu. A na takove prizore nailazimo duž čitave Lišćane Drage. Godinama se pisalo i gromko govorilo za zle uspomene bivše Jugoslavije o čuvanju naših šuma, ali na žalost ostalo je sve samo na jeziku i papiru i ništa se stvarnoga nije postiglo. Danas, kada je teškim mukama i s mnogo krvi stvorena naša Nezavisna Država Hrvatska, znamo i osjećamo, da će se i tome zlu stati sa svim silama na put. Šume su naše najveće blago, stoga će se i naše mjerodavne vlasti — u što čvrsto vjerujemo — postaratati, da odgovarajućim strogim zakonima i odredbama jednom za uvijek zaštite naše šume od uništavanja i neraumnog iskorišćavanja.

Bilo je oko 7 sati, kada ugledasmo Lišćane Bunare. To je mala travom obrasla čistina, okružena unaokolo bijelom šumom, u čijoj se sredini nalazi natkriti i betonskom ogradom brižno zaštićeni zdenac, koji sakuplja i krije najdragocjeniji elemenat ovoga kraja. Koliko je voda u velebitskom kršu dragocjena, nije potrebno napominjati. Mnogi i mnogi planinar iskusio je tu neugodnu stranu visinskih predjela Velebita, kada je za najveće žege suha grla i presahlih žlijezda slinavica prolazio visinskim predjelima Velebita, a da nije naišao ni na kap vodel. Dobro je tada poslužila — u koliko je i nje bilo — i kišnica iz lokava, koja inače služi jedino za napajanje blaga. Vele, da Lišćani Bunari, — odkako su izgrađeni, — daju manje vode, negoli je to bio slučaj, kada su bili obična zamuljena lokva, koja je služila jedino blagu, i čovjek se tom vodom nije mogao služiti. Nama je planinarima, poklonicima starca Velebita, — koliko god nismo sebični — milije, da Lišćani bunari daju manje vode, ali eto neka je pitka i neka je ima i za nas, da onda, kada smo žedni i umorni, potražimo na njima jedino okrepljujuću vodu života!

Odmarali smo se na Bunarima dobar sat. To vrijeme upotrebili smo za okrepnu i pranje, kome se je naravno dalo, da mu prsti utrnu od nevjerljivo hladne vode. Nakon ugodnog odmora trebalo seći na put prema Dušicama. Bilo je 8 sati. Nedaleko Bunara odvaja se nalijevo u smjeru juga označena staza, koja preko Gornje Bukve vodi na Baćin Stolac, gdje se nalazi »rezidencija« Ćire Nekića, kod kojega je uređena i jedna soba za skupno noćenje planinara, koji posjećuju Tulove Grede. Naš put, međutim, na tom mjestu skreće na zapad, a uspon je sve strmiji. Nešto prije nego dosegosmo istočni rub velike ravni, morali smo svladati manje strmine, koje nam međutim nisu zadavale većih napora. Za nepunih 40 časaka stigosmo na rub velike krške visoravni zvane Dušice, koja se nalazi u visini od oko 1.400 m nad morem. Stigavši na rub svima zastaje dah u gru-

PLANINARSKI DOM U KOPRIVNICI H. P. D. PODRUŽNICE »STOŽER«
U BUGOJNU

dima od divljenja. Oduševljenje je veliko. Pa kako i ne bi! Slika, koja se stere pred nama, jedinstvena je. Usred surih stijena stislo se veliko valovito polje, protkano svim zelenim nijansama počevši od najsvjetlijie do najtamnije. S visine razabire oko i velike dijelove s miješanom ljubičastom bojom. To su bezbrojni proljetni šafrani, koji se ovdje razvijaju potpuno mirno, jer nema nikoga, tko bi se stavio na put njihovu napretku. Stisnuti gusto jedan do drugoga ostavljaju s visine utisak ljubičastog saga prostrtag na zelenoj podlozi. Krpe snijega, koji je još zaostao na pojedinim osojnim mjestima, upotpunjuju ovu sliku.

Na protivnom rubu visoravni, na ubavom proplanku, smjestila se podno bukove šumice drvena planinarska kuća, a iznad nje isprsio se u svoj svojoj veličini istočni dio Svetog Brda. Kraj ove lijepе slike i tišina je savršena i ništa je ne narušuje. Dugo se zadržavamo na ovome rubu ne mogavši se otkinuti od divnog prizora. A ipak, treba dalje, makar i nerado. Spuštamo se do šafranovih polja, milujemo ih pogledom, zaobilazimo ih, oprezno prolazimo između njih, da ih očuvamo od uništenja.

Doskora smo u planinarskoj kući. Nalazimo je provaljenu. Jednog dana je prozor izbijen jednim jednim snažnim udarcem sjekire. Odneseno nije ništa, tek je dotični ne imajući ključeva »otvorio« kuću na svoj način, da potraži u njoj zaklona pred noći ili nevremenom.

Predajemo se još jednom kraćem odmoru prije konačnog uspona na vrh Svetog Brda, do kojega imamo još dobar sat i pol hoda.

Sjednemo na klupu pred kućom. Sunce je ugodno toplo, da je milina, a njegova toplina godi umornom tijelu kao melem rani Opajamo se skladom bojâ, koje caruju ispod i iznad nas. Tisuće rascvalih nježnih ljubičastih šafrana, gusto zbitih na svjetlo-zelenoj travnoj podlozi, još uvijek zaokupljaju našu pažnju. Otvoreno žmirkaju na kristalno-plavo nebo, dok kraj njih uz zadnje hrpe snijega, koji se naglo topi, proviruju žuti populjci, koji ostavljaju dojam tek izleglih žutoklju-naca, koji traže hranu. Svrneš li okom na masiv Svetog Brda, zapi-nje ti pogled na tamnozelenim mrljama, koje jako odskaču od svog sivog kamenog nastana. To je kosodrvina bukve, kraj koje ćemo do-skora koračati. Neki su planinari svladani umorom i omamljeni sun-cem čvrsto zaspali. Ali eto, tek što su zaspali, već ih je zatekla kru-ta planinarska sudbina. Moraš se naglo buditi i kretati dalje.

Prolazimo isprva bukovom šumom, koja još nije počela ni pupati, dok se u nizini list već odavna zeleni. Pa zar mi planinari nismo sretnici?! Dok smo u nizini već preživjeli i zaboravili na početak proljeća, eto ga u visini opet doživljavamo u svim njegovim manifes-tacijama. Ponavljam, eto, takovi smo mi planinari sretnici, kada nam je majčica priroda podarila, da neka godišnja doba proživljavamo po dva i više puta.

Sjećam se ovom zgodom jednog nezaboravnog izleta na Kum (1219 m) u Zasavju. Bilo je to 13. ožujka 1938. Nalazili smo se iznad sela Dobovec, u velikoj dolini, kada smo zapali u snažnu sniježnu oluju uz znatan pad temperature. Suhи snijeg nošen jakim vjetrom šibao nas je nemilice po licu, zatrپavao nam oči i smetao nas pri ho-du. Vidokrug je bio skučen na cigla 2—3 metra. Sva stabla najednom se odjenuše bjelinom. Stvorila se tipična siječanska zimska slika. Nakon dosta napornog hoda stigosmo izmučeni na vrh Kuma. Na povratku u selo Dobovec slika se naglo mijenja. Snijeg je mokar, hvata se za cipele, stvaraju se kaljuže. Kao u kasnu jesen. A u do-lini na podnožju Kuma već smo brali visibabe za prilično lijepog vremena. Dakle za nepuna 3 sata doživjesmo tri godišnja doba: naj-prije krutu zimu, pa mokru jesen i rano proljeće!

Vratimo se Svetom Brdu. Izlazimo doskora iz pojasa bukve, stu-pamo dalje po golom kršu, koji ovdje ondje pokriva niska planinska trava i gusta bukova kosodrvina. Penjemo se naviše, a što se više pe-njemo, i umor je jači. Taj uspon ostao nam je mnogima u neugodnoj uspomeni. Iz nepoznatih razloga sjeo nam u kosti neki naročiti umor, koji nismo mogli ničim protumačiti i kojega se nikako nismo mogli otresti. Pred samim vrhom često sjedamo u visoku travu, da se odmo-rimo. A mekana i gusta trava privlači kraj toplog sunca. Još uvijek je nagnuta prema zemlji, jer su se velike količine snijega, koje su

je tištale, tek nedavno otopile. Svi kauči, otomani i, kako se sve zovu te razne umotvorine za počivanje, ne mogu ni izdaleka pružiti onaj lagodni osjećaj odmaranja, kao što nam ga pruža ovaj debeli planinski travnati sag!

Prispjevši na rub istočnog grebena evo nas malo zatim i na tjemenu Svetog Brda (1753 m). Pred očima puca nezaboravna slika. Ispod nas steru se ubava polja i ljupki zaseoci naših Ličana, koji su — makar i uz težak život — nerazdvojno vezani uz svoju materinsku grudu! Ne smeta ih neimaština, ali ljube slobodu, koju su eto i dočekali. U Poglavnikovoj Hrvatskoj sinuli su i njima dani slobode i sreće, a doskora će sinuti i dani blagostanja!

A na protivnoj strani: naše sinje more, po kojemu povjetarac igrajući se crta mnogobrojne brazde. Po koja brodica s mlohamiv jedrima čami na pucini, tek što se miče. Čeka na pogodan vjetar... Okrećemo se unaokolo i s požudom promatramo ljestvite, koje je ovdje majčica priroda obilato sasula šakom i kapom. Kružimo pogledom iznad 1000 metara nižeg A n i ď a K u k a (714 m), koji se smjestio na izlazu prodora Velike Paklenice i sjećamo se s pijetetom pok. Draga Brahma, koji se na tom Kuku unesrećio i položio svoj mladi život za planinarsku ideju.

PLANINARSKI DOM U KOPRIVNICI H. P. D. PODRUŽNICE »STOŽER«
U BUGOJNU

Na vrhu smo se smjestili kud koji. Neki za ovećim kamenjem, a neki u terenskim izdubinama u zavjetrinu, jer je počeo puhati jak vjetar s kopnene strane, koji je od časa do časa postajao sve jači. Oblaci, koji se naglo počeše nagomilavati prema našoj strani, prisiiliše nas, da nakon vrlo kratkog odmora nastupimo silaz preko krškog polja Velike Libinje i Gornje Bukve na Bačin Stolac, gdje smo kod Ćire Nekića imali prenoći, da se sutradan nakon razgledanja jednog dijela Tulovih Greda spustimo preko Potpraga u Obrovac.

Danas, kada se sjetim grandioznog Svetog Brda, njegovih cvjetnih polja, proplanaka i visova, rijetkih ali okrepljujućih ledenih izvora i skromnih brđanskih stanova, ispunjava me to sjećanje blaženstvom i požudom za ponovnim posjetom tom dragulju Južnog Velebita. A taj ponovni posjet Svetom Brdu u slobodnoj Domovini donijet će nam još više sreće i zadovoljstva.

Kroz stijenu Pešti-brda na Čvrsnici

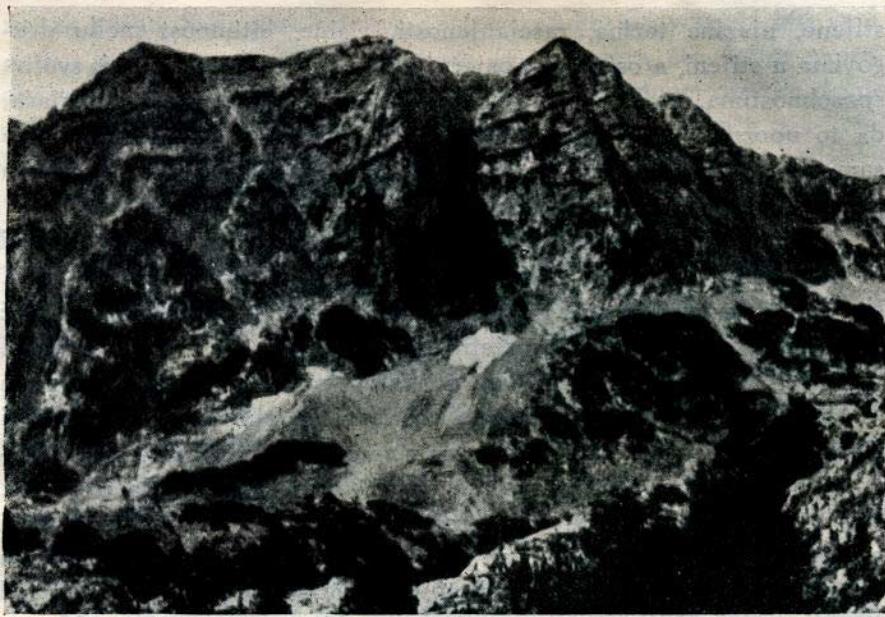
Krešo Mihaljević (Zagreb)

Čvrsnica! Mnogo se o njoj pisalo zadnjih godina, mnogo se hvalilo njezine čari i krasote, ali je sve to još uvijek tek blijeda slika njezinih ljepota. Treba doći i vidjeti Čvrsnicu, i tada će čovjek reći, da je istina, što je o njoj rečeno. Sigurno je malo tako lijepih gora, kao što je ona. S njezinim ljepotama može se takmititi tek rijetko koja naša planina. Čvrsnica obiluje prekrasnim gorskim predjelima, lijepim kontrastima, a osim toga vanrednim vidicima, koji pucaju s njezinih vrhova. Ne ću mnogo govoriti o njezinim ljepotama, jer to ne bih ni mogao potpuno opisati običnim riječima, koje bi prikazale Čvrsnicu u pravom svijetlu.

Kažem samo, tko je ma jedamput bio na Čvrsnici, taj se neće moći oteti dojmu veličanstvenosti njezinih ljepota, koje je izgleda Svevišnji prosuo punom rukom po ovom divljem i planinarima prično nepoznatom kraju.

Zahvaljujući tim ljepotama a i dobrim putevima Čvrsnicu se u zadnje vrijeme sve više posjećuje.

S kuće pod Velikim Vilincem, koja dominira čvrsničkom visoravnim, pruža se prekrasan pogled na ogromnu barijeru Velike Čvrsnice i Pešti-brda. Osobito ovo potonje ima stijenu, koja svojom ljepotom ne zaostaje ni za jednom stijenom u našoj domovini. Sa svojom pojavom u onom kamenju daje kuća pod Velikim Vilincem utisak,

ČVRSNICKE STIJENE

Foto: Franjo Šaško

kao da je izrasla iz onog krša a ne da ju je tamo postavila ljudska ruka. Siva kao kamen, iz daljine se raspoznaće tek po svijetlom krovu, koji izbija iz zelene pozadine klekovine, koja je oko kuće prilično bujna. Svojom bojom, oblikom i položajem dobiva kuća neki naročiti romantični karakter, što se još više opaža, kada čovjek pogleda onu skromnost, koja vlada u unutrašnjosti. U toj kući boravili smo nas petorica deset dana s Jozom Klepicom, poznatim vodičem iz sela Doljana.

Mi smo došli u kuću s namjerom, da izvršimo prvenstvene uspone na Pešti-brdu i u Merića stijenama, dok je Jozo imao dužnost kuhara, a i čuvara kuće i naših stvari, što je on obavio na najveće zadovoljstvo nas sviju. Osim toga pokazao se Jozo kao izvrstan planinarski drug, dok je sa mnom i »predsjednikom pomoćne ekspedicije« nosio vodu na vrh Merića stijena od sumraka pa točno do pola noći. Što to znači kroz one jame i jaruge, zna najbolje onaj, koji je makar po danu prošao taj put.

Mi smo, ja kao početnik i još dvojica starijih i iskusnijih alpinista, imali zadaću, da izvršimo prvenstveni uspon kroz stijenu Pešti-brda.

Neki naročiti poriv vuče penjača na prvenstveni uspon. Tome je po svoj prilici uzrok, što penjač zna, da prije njega tamo još nije stupila ničija noga. Osim toga neizvjesnost o ishodu ture, nepoznavanje

stijene, njezine težine, raščlanjenosti, visine, intimnost među drugovima u stijeni, a osim toga osjećaj tišine i prepuštenost sebi, svojim sposobnostima, sve to daje neki naročiti čar, i sve to vuče penjača, da to upozna prije drugoga. Meni je pak kao početniku godilo, što sam već u prvoj godini penjanja došao do prilike, da s iskusnijim penjačima izvršim prvenstveni uspon.

U rano jutro krenuli smo po lijepom vremenu prema stijeni Pešti-brda. Za taj smo »put« trebali 3 sata preko kamenja, jama, škrapa i vrtača, dok smo konačno stigli na točilo pod stijenom. Već smo izdaleka vidjeli i kao osjetili, da stijena neće biti baš teška. Izgledala je čvrsta, raščlanjena, ali zato i prilično visoka. Neugodan je tek prilaz do nje. Ja sam već, kao i svi početnici, počeo mrmljati u sebi. Međutim kad sam video ulaz u samu stijenu, na sve sam zaboravio, kao da drugi svijet niti ne postoji osim ovoga sada u stijeni. Nas trojica po lijepoj stijeni upravo grabimo u vis. Ja se u sebi radujem, što je tako lako, i već se u mislima vidim na vrhu. Nalazim mnogo runolista, i ne mogu odoljeti, već moram otrgnuti jedan komad za uspomenu. Drugovi pričaju, da su prilikom penjanja u Merića stijenama mogli runolisti upravo gaziti, i to vrlo lijepe primjerke.

Penjanje je upravo divno i mi smo ovako uživali, dok nismo došli u gustu klekadinu. Čujem drugove iznad sebe, kako razgrnuju klekadinu, i čekam čas, kad ću krenuti. Sada sam tek video, kako se je ugodno provlačiti s uprtnjačom kroz 2 metra visoku klekadinu na stijeni s nagibom od sigurno 60—70 stupnjeva. Ulazim s priličnim nepovjerenjem, jer ne poznajem klekovine, i ne znam, da li će vrsto drži. Odmah mi dolazi na pamet tragičan slučaj jednog druga, koji se hvatao za divlju maslinu i poginuo. Opažam, da mogu biti bez brige, samo sada dolazi druga briga, kako ću se probiti kroz nju.

Uprtnjača, taj moj nemili drug, jedino mi kvari stečeni utisak o ljepoti stijene Pešti-brda. Oko 12 sati stižemo na jednu lijepu travnatu policu, gdje se odmaramo oko 15 časova.

Nakon što smo se riješili te neugodne klekovine, došli smo na sastav točila. Odahnem. Krišom gledam dolje iza sebe i razmišljam, što bi bilo od mene, da padnem dolje na točilo.

Nakon kratkog dogovora krećemo sasma lijevo u jarugu. U isti mah povičemo: »Ho, ho, to je penjanje!« Idemo gore kao po ljestvama. Lica nam se sjaju od zadovoljstva, osjećamo se u stijeni kao u kući pod Vel. Vilincem. Prema njoj i mjerimo visinu, jer se ona iz stijene lijepo vidi.

Na jednoj polici ostavljam kutiju od »rahatlokuma« s našim imenima, da se znade, da smo tuda prošli. Hm! to je važno! Ne zabiјamo ništa klinova, koje mi je draga, jer ih ne moram vaditi, što mi je

mrzak posao. Sada smo sigurni, da ćemo za kratko vrijeme biti vani. Jedan u drugova zadirkujemo, a svi se radujemo, što dobro napredujemo. Više uopće ne mislim na uprtnjaču. Najednom opazim desno neku kamenu gomilu. Šta je to već vrh? Tek smo tri sata u stijeni. Doista. Izašli smo nekih 50 metara istočnije od glavnog vrha. Na vrhu je, svakako, slikanje. Ta, bit će sigurno predavanja, a i pokazati moram valjda nekome, da sam se penjao na Pešti-brdu. Osjećam neki naročiti ponos u sebi, kao da sam izvršio vanredno veliko djelo.

Zavirujem preko ruba u provaliju i kimam glavom. Pa zar se tu može gore? Pitam se odmah, da li to ima smisla? Ima, i osjetio sam na sebi, da su one misli velikih ljudi i alpinista o alpinizmu i te kako duboke i istinite. Nevjerovani Tome neka dodu pa neka probaju, ali neka dodu, kako je to već mnogo puta naglašeno, s čistim srcem i ljubavi za alpinizam. U protivnom slučaju će kod njih alpinizam dobiti drugačiji oblik i značenje, jer će imati ili čisto športski karakter, ili će se pretvoriti u inidiferentnost, a možda i mržnju i odvratnost za alpinizam.

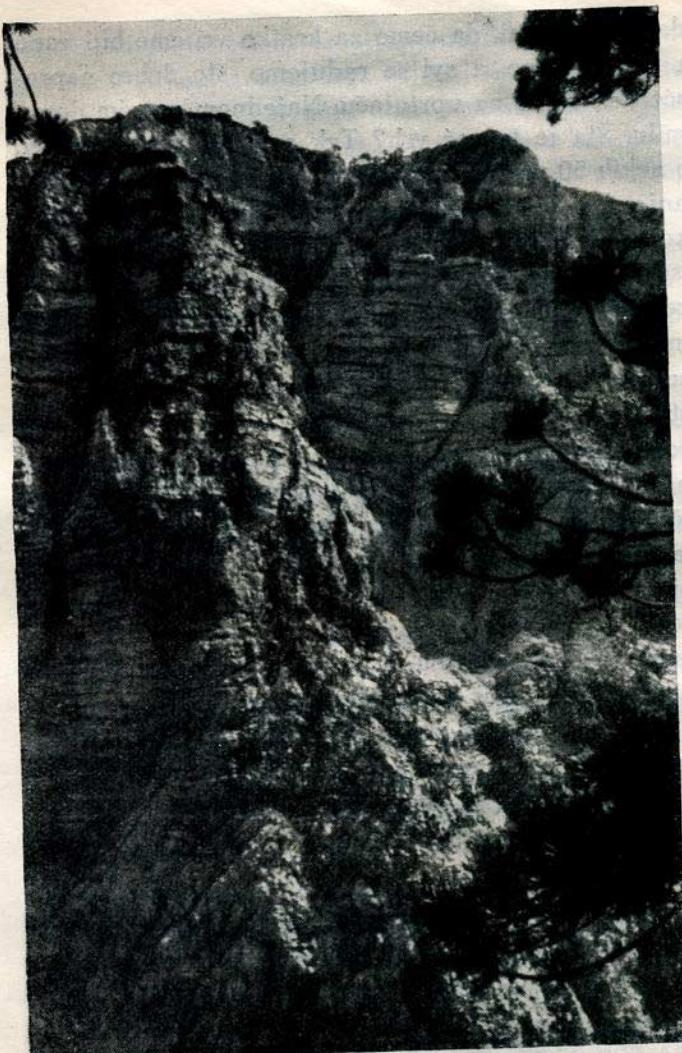
Gledam drugove, a oni isto izgledaju zadovoljni i veseli. Razgovaraju o svojim usponima i uspoređuju ih. Ja samo slušam i gledam u duhu njihovo penjanje kroz meni nepoznate stijene.

Nakon dugog odmora krećemo dolje. Vraćamo se veseli i zadovoljni, i to nam raspoloženje ne može pokvariti ni loš put. Mene da pače boli i ruka, jer me je udario krupan kamen u ruku još u stijeni. Glavno, da je uspon uspio. Naposljetku je došla i jaka kiša, da nam

VELIKA ČVRSNICA

Foto: Franjo Šaško

GORNJI DIO
MERICA
STIJENA
(DESNI DIO)

Foto: Franjo Šaško

eventualno pokvari veselje, ali ni njoj to ne uspijeva, jer smo se već prilično mokri sklonuli među koze u Kulidžanovim stanovima.

Pitat će me možda tkogod od čitalaca, da li sam se kao početnik bojao u tako velikoj stijeni. Ne, nisam se ni jednog časa za cijelog penjanja bojao ma ni najmanje. Uostalom ne bih onda ni išao po drugi put u stijenu, što sam učinio sedam dana kasnije, ili bih se eventualno vratio, kad bi me bilo strah. Još je moguća treća mogućnost, da bi me možda iznijeli na vrh polumrtva od straha, na što se međutim nije trebalo ni pomisliti, jer koliko ja mislim, držao sam se u stijeni dobro.

Pet dana kasnije došli su još četvorica drugova, i ja sam s još jednim drugom opet pošao u stijenu Pešti-brda. Odabrali smo neku

**GORNJI DIO
MERICA
STIJENA**

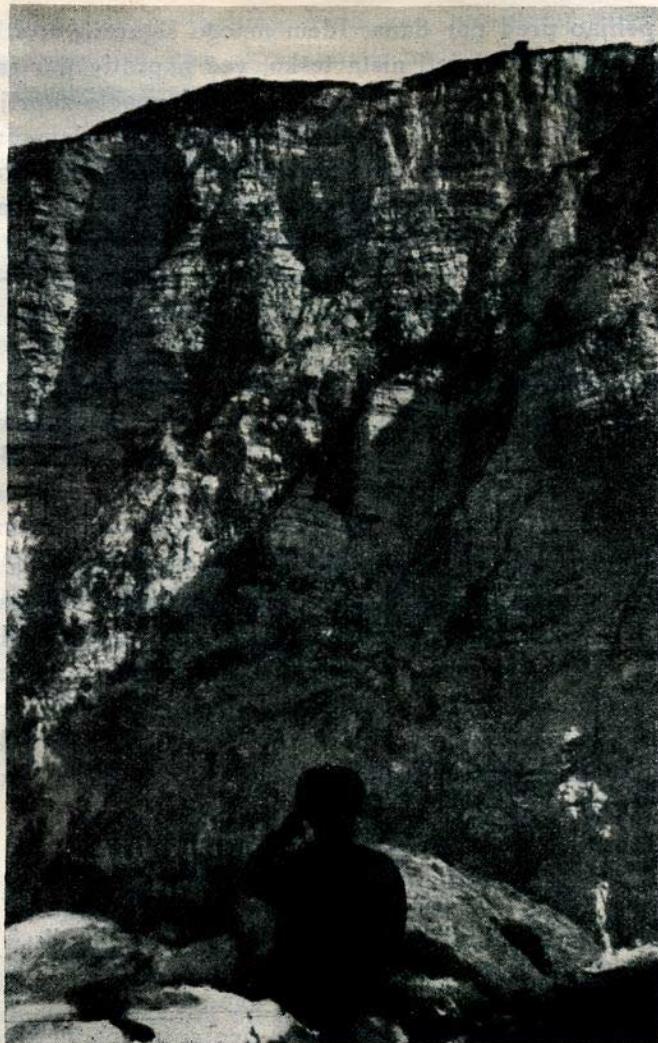

Foto: Franjo Šaško

jarugu u srednjem dijelu stijene. Toga je dana Pešti-brdo imalo izdržati navalu nas devetorice, koji smo se razdijelili u 4 grupe.

Dan prije uspona na Pešti-brdo drugovi su se htjeli razići po drugim stijenama. Sada je međutim nastao nesporazum među drugovima, jer je u jednu stijenu htjelo poći i više grupa. Prava burza. Atmosfera napeta. Prijeti svaki čas slom. Konačno dolazi Duh Sveti u liku Škota i hrabrog »vrača« našeg vrlo hrabrog plemena, i mir je opet uspostavljen. Hrabro pleme Gula-Gula; tako smo nazvani ne znam od koga, zakopalo je ratnu sjekiru. Jedini član »šugavog« plemena Njam-Njam je sporazuman s nastalim stanjem. Sutradan smo bili kompletni u Pešti-brdu.

Smjer, kojim se sada penjem, je teži od onog, kojim sam se

penjao pred par dana. Idem mnogo sigurnije u stijenu, jer znadem, da ne ću doživjeti ništa teško, već naprotiv par sati uživanja. Svaldavanje jaruge sa dva stropa nije nas moglo zapriječiti, i mi naskoro izlazimo na neki bezimeni vrh. Više ne gledam preko ruba. Stijena mi se čini poznata, kao da sam u njoj već proboravio godine. Dovukujemo, jer nas zanima, što je s ostalim drugovima. Nikakav glas ne čujemo, jer puše jaka jugovina.

S drugom krećem na sam vrh. Najedamput opazim iza nekog grma nešto žuto. Prva misao — divokoza! Domahnem drugu i upozorim ga, da ide lagano. On se prišulja k meni i šaptom me upita, što je. — Divokoza! On pažljivo proviri iza klekovine i vidi, da ta divokoza maše repom. On prasne u smijeh i počne mi se rugati. Ja pogledam bolje, a ono mjesto divokoze — bosanski konj žute boje! Ta moja metamorfoza konja u divokozu je još i danas u Zagrebu zahvalna tema za viceve i izrugivanja na moj račun.

Na vrhu je cijeli »buffet«. Na gomili snijega hladimo, a u isti mah u čuturu hvatamo vodu, koja se cijedi iz snijega. Ja sam zabunom metnuo osim sira i špeka i kruh, pa se je jedan drug čudio, otkuda je kruh najedamput mokar. Svi su zadovoljni i veseli, i svi pričaju zgodnije momente iz stijene. Jedan je čak letio kroz kamin, jer su ga prva dvojica povukla gore, nakon što ih je slikao. Drugi je pak imao neprilika sa svojim drugom, dok je očistio svoje griješno tijelo.

Doskora krećemo natrag prema kući. Svi su raspoloženi, vicevima nikad kraja. Zadnji sat pješačenja pripada razmišljanju. Svi nešto razmišljaju, i tako idemo bez glasa kao krdo ovaca.

Konačno smo u kući. Najprije ovomaltinu, a onda sve ostalo. Malo kasnije moglo se vidjeti drugove, kako s dalekozorom promatraju stijenu, jer svakoga vežu ugodne uspomene s njom. Svi pričaju, da je stijena divna, da su kod penjanja doživjeli veliki užitak, da se žele još penjati u njoj i t. d.

Tako to traje do poslije večere, kada nastaje generalno spremanje, jer sutra odlazimo. Jozo ima pune ruke posla, a i mi također. Veseli smo i zadovoljni, jer ćemo moći reći u Zagrebu, da smo nešto načinili.

Sama stijena Pešti-brda je nešto divno. To je pravi eldorado za penjača. Visoka oko 450 metara, raščlanjena u nebrojene jaruge i police, po kojima se šeće mnoštvo divokoza, pruža početniku kao i iskusnjem penjaču nezaboravan užitak. U toj se stijeni može zadovoljiti i najrazmaženiji gurman. Neki poseban osjećaj sigurnosti struji kroz penjača, kada se vere kroz tu stijenu. Ugodno zelenilo malih otočića klekovine i mnoštvo runolista godi oku.

Sam pak pogled iz stijene je lijep. Vidiš kao na dlanu cijeli čvrsnički plato, na kojem se kao iskra svjetli na suncu kuća pod Velikim Vilincem. Pogled pak na Divu Grabovicu je nezaboravan.

Stijena Pešti-brda ima vrlo privlačivu moć. Vidio sam to po sebi i po ostalim drugovima. Putem su neprestano svraćali poglede na stijenu, i ja sam siguran, da su već odabirali neki novi smjer. Nezadrživ je poziv Pešti-brda, i koji je penjač makar jedamput bio u njemu, ne će imati tako dugo mira, dok ga opet ne posjeti. Mi ove godine nismo imali više vremena, ali mislim, da se nisam zadnji put penjaо u toj stjeni.

Stijena Pešti-brda je divna i časovi provedeni u njoj ostaju u nezaboravnoj uspomeni. Čvrsnica je ostavila u našim dušama dubok trag, i onih deset dana provedenih u kući pod Velikim Vilincem potpuno je ispunilo naše nade, koje smo gojili s obzirom na taj boravak. Još jedamput moram spomenuti požrtvovni rad vodiča Jose Klepice iz Doljana, u kojega se čovjek može zaista pouzdati i koji je pouzdan planinarski drug, a ne samo izvrstan vodič.

Na jesenskom suncu

Lučić-Roki Pero (Zagreb)

Kad upitaš kojega ljubitelja prirode, koji je dobro razumije i cijeni, u koje mu je doba godine ona najmilija, on ne će na prvi mah znati, što bi odgovorio. Najprije mu se pred očima pokaže slika livade, na kojoj se zeleni mlada trava, pa miris procvjetalih voćaka, na čijim granama cvrkuće bezbroj ptica, te je spreman, da ti odmah kaže, da najviše voli proljetnu prirodu. Ali odjednom se sjeti debelih sjena i ugodnog odmaranja pod velikim krošnjama hrastova i bukava. Vidi pšenicu, kako se na vjetru leluja naličeći blagim morskim valovima, a pomisao na kupanje u kakvoj primorskoj uvali ili u gustom šumom opkoljenom jezeru nagoni ga, da ti prizna, da ljeto baš više voli. Pa kako i ne bi, kad tek tada može bez straha da osvaja i visoke planinske vrhunce, na kojima je toplo ljetno sunce otopilo onu veliku množinu snijega i leda, radi čega nije do sada smio ni pomisliti na laki uspon. Ipak tokom njegova zanosnog pri povijedanja razabireš, da on prirodu uvijek jednako voli. U svako doba godine i dana privlači ona njega uvijek istom snagom.

Da je doista tako, uvjeriš se brzo, kad sam sebi dozoveš u pamet njezin razvoj kroz godišnje dobi.

Velika i sveta priroda probudila se početkom proljeća uz slavlje svega živoga i neživoga. Trava se sve više zelenila, klasje postajalo jače, šuma je davala pravu sliku postepenog snaženja a u ljetu sile, koja prkositi žarkim sunčevim zrakama i štiti svježim hladom svoje miljenike. Šuma ti baš najbolje pokazuje njen razvoj, te je vidiš, kako se jesen naporom zamorena i iscrpena svojom službom spremi na počinak, da priskrbi nove snage za izvršavanje svojih teških zadataka. Ali kako je priroda uvijek silna, ona se, a naročito šuma, i u jeseni pokazuje u svojoj veličini i sjaju, te svojim harmoničnim šarenilom pravi sebi dostojan ispraćaj.

Gusta je jutarnja magla zavila pospani grad i njegove parkove. Svaki čas čuješ, kako se s lista oklizne po koja kap na zemlju. Lagani hladni povjetarac otkida suho lišće s grana i na mjestima razrjeđuje maglu, da ti pokaže povrh nje vedrinu. Na mahove se probije i sunce, te pokazuje svoje crveno-žuto lice obećavajući lijep sunčan dan. Već se dosta razbistrilo, a sunce se i dalje napreže, da nam pruži divne slike jeseni za vedrine. U daljini vidiš, kako je i planina počela izvirivati. Eno i poznatih smreka na njenom rubu, a također razabireš i šarenilo šume na obroncima. Najradije bi se odmah odšetao u kakav gaj, da se do sita nagledaš jesenskih pejsaža i nadišeš svježeg zraka, ali ne dozvoljavaju ti to druge dužnosti. Tek te veseli misao, da ćeš poslije podne moći koji sat posvetiti svojoj želji.

Po toploj popodnevnom suncu gaziš livadom, na kojoj se već opažaju tragovi jeseni, a u obližnjem je grmu jato vrabaca diglo graju, kao da hoće nadoknaditi pijev odputovalih lasta. Sve više ostavljaš grad i rado ga sada zaboravljaš, a put te vodi u krilo prave i nepatvorene prirode. Visoka planina lagano prelazi u pitome brežuljke, što te sada okružuju i nastoje da ti pokažu, kako i sada nijesu ništa manje lijepi negoli ljeti. Između njih prostrle se njive, na kojima se zeleni nedavno iznikla pšenica. Mlada čobanica sjela pokraj žuborećeg potoka te nešto misli i pjevucka, dok njene kravice mirno pasu i katkada u daljinu pogledaju. Približavaš se šumi. Već si joj i na domaku, a miris lišća kaže ti, da je i njoj došlo vrijeme počinka. Put postaje uži, pokriva ga raznobojno lišće ugodno šušteći pri hodanju. Za kratko vrijeme ne vidiš više brežuljka, ni njiva, ni livada. Okružen si visokim deblima i krošnjama, štono su se već dosta prorijedile. Sve je nekako u skladu. Ptice su prilično tihе i kao da s nekom tugom prate svaki list, što s grane padne dolje. Iz dubine šume dopire ti neka vika i nakon dugog hodanja ugledaš čovjeka i konja, kako se zajedno muče, da na starim škripavim kolima donesu do kuće malo bukovine za ogrijev.

Staza, što vodi prema gradu, ulazi u gušcu i miješanu šumu. Desetak visokih vitih jela pravi su kontrast suprotnim bukvama i kestenima, na čijim se krošnjama niže prekrasan slog boja od zelenkasto žutih preko zlatnih, purpurno crvenih, do sasvim tamnih listića, koji se pri povjetarcu otkinu, da na drugi način pomognu stablu, na čijim su granama do sada bili. Malo dalje nazireš nekakvu čistinu i ubrzaš korake, da bi prije zapada sunca video, što se тамо krije. Slutnja te prevarila nije, jer se baš tu na jednom mjestu sakupila sva veličina i ljepota jesenjeg sunčanog dana. Nasred male kopljine zrcali se tiho jezero, na čijoj površini nekakav insekt napravi kadkad mali kolobar. Obalu jezera čini divni sag trave niske i visoke, što pomalo poprima žutkastu boju. Nedaleko obale diže se svuda unakolo gusti hrastov i bukov gaj. Sklad boja njegovih krošnja odražuje se vjerno na glatkoj površini jezera, oko kojeg stalno šetaš i svakog se časa zaustavljaš ne znajući pravo, odakle bi ga najradije gledao. Našao si ipak jedno zgodno mjesto i otale pozornije promatraš najdivnije pejsaže.

Na samoj se obali naškolio veliki stari hrast sa svojim crvenkasto smedim lišćem prema vodi, kao da želi, da s njene površine vidi svoje oronule udove. Pod njim par bijelih glijiva i nešto oviše barske trave, a od njega dalje blago zelena livada sve do luga, koji se sve bolje modri, što više, prelazi u dugu dragu, iza koje izviruju vrhovi planine. S istočne strane šuma je nešto rjeđa, ali zrake niskog sunca pri zapadu daju onim raznoboјnim krošnjama još divniji izgled, te odraz njihova i onog zlatnog bljeska u jezeru ushićuje te do vrhunca, a fotografiski aparat i pero nisu kadri da ti pri tom pomognu, da drugome možeš bar donekle prikazati sve ono, što si ovdje video.

Sunce već lagano zalazi, postaje hladno. Krećeš lagano s tog svetog mesta pod dubokim utiskom u prirodi provedenog popodneva. Zamišljen koracaš stazom, pokrivenom suhim lišćem, a tek katkad podigneš glavu, da vidiš purpurni zapad, koji ono napola suho bukovo lišće čini još crvenijim. Rado si ovdje sam, jer tek ovako možeš sve pozorno pratiti. Tišina ti ova godi, no odjednom nešto zašuti. Okreneš se prema obližnjem hrastu, a ono te s njegova debla uplašeno gleda mala vjeverica.

Izgubiš je s vida, ideš okolo stabla, da je opet vidiš, a ona pomilila svoju glavicu iza jedne deblje grane i znatiželjno te gleda. Razveseljen ovom zadnjom šumskom scenom ideš veselo prema kraju šume i za kratko vrijeme eto te kroz uređeni gradski park na bučnoj ulici, na kojoj se spušta maglica navješćujući i za sutra ovakav dan.

DRUŠTVENE VIJESTI

ODREDBA POGLAVNIKA

Iz Ureda Poglavnika primili smo obavijest slijedećeg sadržaja:

»Nezavisna Država Hrvatska, Ured Poglavnika. Broj: 2776-1941. Predmet: Odredba Poglavnika.

O B A V I E S T

Po odredbi Poglavnika postavljeno je pri Predsjedničtvu vlade povjereništvo za novinstvo. Povjernikom je imenovan poručnik Poglavnike tjelesne bojne i Poglavni pobočnik Mijo Bzik, a njegovim zamjenikom za-

stavnik Poglavnike tjelesne bojne Josip Mrmić.

Ovo je povjereništvo jedino nadležno za sva pitanja, koja se tiču novinstva te će se od sada samo po njegovim smjernicama vršiti svi poslovi na tom području.

U Zagrebu, dne 22. rujna 1941.

Iz Predsjedničtvu vlade
Glavni tajnik:

u. z.

(potpis nečitljiv)«.

PROMJENE U UPRAVI H. P. D-a

Povjerenik za cijelokupni šport i planinarstvo g. Miško Zebić imenovao je nove upravne odbore u društvima H. P. D-a kako slijedi:

Delnice: Povjerenik: Stjepan Petranović, kot. akcесista; članovi: Nikola Premer, trg., Makso Jelinik, mr. phar., Ivan Šipek, volonter, Vladimir Čurda, prometnik, Vilko Tausani, stud. prava, Dragutin Baal, poreznik.

Driň: Povjerenik: Andrija Sabalić, trg.; članovi: Tomo Pelicarić, Stipe Skelin, Marko Jukica, Dr Ivo Jelavić, Dr fra Petar Berković, Tomislav Franić.

Ivanec: Povjerenik: Pavica Hrazdira; članovi: Rudolf Portlić, brav. obrtnik, Mato Jaklić, obć. biljež., Otokar Hrazdira, Edo Buman, priv. čin., Franjo Levanić, vježb. kot. suda, Stjepan Cesarec, opć. blagajnik.

Krešev: Povjerenik: Dr Augustin Tvrtković, liječnik; članovi: Mijo Jurić, Mihovil Kristić, Vinko Milošević, Ivan Nikolić, Ahmed Velagić, Franjo Milošević.

Omiš: Povjerenik: Ivo Girometa, kot. pristav; članovi: Filip Radić,

Dr Zakarija iz Livna, Rok Cegina, Božo Boban, Ivan Drašić iz Omiša, Stanko Štambuk.

Skrad: Povjerenik Josip Žagar, bilježnik; članovi: Juraj Jugović, gostioničar, Stjepan Rauh, trgovac, Vinko Janeš, trgovac, Andrija Račkić, čin. šumarije, Josip Grgurić, gostioničar, Milan Štimac, krojač.

Zlatar: Povjerenik: Josip Rauer, posjednik; članovi: Dr Oskar Mohr, Cvjeta Rauer, Branka Končić, Darko Mohr, Juraj Kallay.

Nakon reorganizacije našega odsjeka osjeća se opet velika živahnost u njemu. Iako se ne mogu poduzimati veći usponi, ipak su se veoma marljivo nastavile vježbe naših najmlađih na Okiću i Kleku, pa su tako pod vodstvom starijih bila 6. o. g. dvanaestorica u skoro svim smjerima Klekove stijene.

Kao i prošlih godina, tako je i ove pošla penjačka ekskurzija naših najboljih penjača i nekoliko omladinaca na

istraživanje masiva Čvrsnice u hercegovačkom gorju. Glavni stan bio im je u kući pod Velikim Vilincem (1961 m), odakle su se poduzimali pojedini usponi. Rezultati su sjajni: najveća i najteža dosada Merića stijena dobila je dva uspona, a velika barijera Pešti-brda šest.

U Merića stijeni bili su prvi S. Brezovečki i Z. Ceraj, koji su je prošli sa dva noćenja u njoj, a drugi M. Dragman i E. Laszowski s jednim noćenjem.

U Pešti-brdu bili su prvi D. Horvat, I. Bumba i K. Mihaljević, koji su trebali za prvi uspon svega tri sata. Nove smjerove u Pešti-brdu obradili su M. Dragman i K. Mihaljević, S. Brezovečki i F. Šaško, E. Laszowski i gost P. Halavanja, te posve desno Z. Ceraj, I. Bumba i D. Horvat. Potankosti o svemu čut ćemo naskoro na ovom mjestu, a isto tako ćemo imati i predavanje o tim usponima s mnogim prekrasnim slikama u bojama.

Novi je odbor odsjeka sastavljen ovako:

Pročelnik: Marijan Dragman,
Tajnik I.: Ivan Bumba,
Tajnik II.: Emil Laszowski,
Blagajnik: Zdravko Ceraj,
Tehnički: Slavo Brezovečki,
Oružar: Drago Belačić,
Knjižničar: D. Poldručić,
Odbornici: Stjepan Žulić i Z. Pužar.

Kako se vidi, odbor je sastavljen od naših najboljih penjača i od nekoliko omladinaca, pa će sigurno prema tome biti i rezultati rada najbolji. Najmarljiviji je od svih odbornika oružar B. Belačić, koji sada uređuje i pregledava sva užeta i klinove, koji su bili na Čvrsnici, ocjenjuje ih i vodi o svemu tome stroge račune. Ostali pak imadu mnogo posla sa samom reorganizacijom, kao i s mnogim novim članovima, koje treba u sve uputiti. Sastanci se održavaju svakog četvrtka u novim društvenim prostorijama Jurišićeva ulica 3, II. kat, dok je cijeli odbor u prostorijama svakog ponедjeljka i četvrtka.

I. PLANINARSKI DAN NA SLJEMENU

Hrvatsko planinarsko društvo Zagreb odlučilo je, da u nedjelju 5. X. 1941. proslavi prvi planinarski dan u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Na taj dan i na tu svečanost pozvalo je i sva ostala hrvatska planinarska društva. Proslava protekla je u redu dolično, kako to već i ide kod naših planinara.

U nedjelju u 7 sati ujutro sakupilo se na stotine hrvatskih planinara i planinarki kod konačne postaje tramvaja na Ksaverskoj cesti. Pjesma, svirka, šala, smijeh, ti običajni začini svih planinara, odzvanjahu sa svih strana, iz svake pojedine skupine. Konačno se svrstaše u redove i vesela povorka zdravih, vedrih i čilih planinarki i planinara krene, predvodena planinarskom glazbom »Žohari«, prama svome cilju, Sljemenu. Pred svakom pojedinom većom četom opet druga glazba. I tako redom. Dakako sve »glazbe« sastoje se od mandolinaša, gitaraša, harmonikaša. Cijelim putem pjevanje, juškanje, podcikivanje. Kroz Gračane, ispod Rebra, Golog Vrha, te na Adolfvac. Vrijeme nešto mutno, ali inače vrlo dobro za hodanje. Od devetog kilometra s ceste i desnim putem na Runolistov Dom, kamo se stiglo bez napora i nezgoda za dobra 2 sata. Tu je bio odmor i doručak. Nakon ovoga prosljedilo se dalje stazom na šumsku cestu, ovom kraj Doma gradskih činovnika i crkvice Majke Božje Sljemenske, i dalje običajnim putem na Sljeme (1036 m) i na njemu u Tomislavov Dom Hrvatskog planinarskog društva Zagreb.

U 11 sati 15 min. odslužena je ovdje pod vedrim nebom pjevana sv. misa. Provizorni oltar bio je smješten baš na samome ulazu u dom. Ministrant? Dakako planinar. Pjevački zbor? Dakako planinari i planinarke, a i regens chorii planinari. Svud gojzerice, kratke hlače, šarene košulje, a nad ovim svečana, vedra, ugrijana i zdrava lica. Svojstvena samo pravim, oduševljenim i razdraganim poklonicima Božje prirode,

kad se nađu na svome željenome cilju: vrhunac gore. Pjevalo se pod sv. misom vrlo skladno, što je nemala zasluga koli ad hoc zbora dobrih i sigurnih pjevača, toli vrsnog i vještog zborovode, koji je sve sigurnom i znalačkom rukom vodio. A tko su bili vjernici te službe Božje na visini od preko 1000 metara? Odabrana kita planinarskog zdravog i lijepog cvijeća obojega spola, sve onako od 3 pa do blizu 80 godina. Sve ih je ovdje ujedinila ruka sluge Božjega i ljepota prirode Božje, da se u skrušenosti ali i oduševljeno zahvale velikome stvoritelju, što im je dao tako »lijepu našu domovinu«, što ju je učinio slobodnom i nezavisnom, i što im je dozvolio, da sve ovo dožive, te da mu se mogu ovako lijepo, kršćanski i planinarski, kao najbolja i najoduševljenija djeca. Njegove prirode zahvaliti i pokloniti. Bio je to krasan momenat, divna scena.

Odmah nakon svršene sv. mise pozdravio je s terase Tomislavova Doma prof. dr. Fran Šuklje, povjerenik Hrvatskog plan. društva Zagreb, sve sakupljene hrvatske planinare i planinarke i zaželio im dobrodošlicu. Predložio je, da se s današnje proslave pošalju brzopisni pozdravi Poglavniku, ministru dr. L. Sušiću i gradonačelniku I. Werneru, što je primljeno dugotrajnim odobravanjem. Posebno je još pozdravio prisutne predstavnike vlasti: g. Mišku Zebića, povjerenika za šport i planinarstvo, koji je zastupao ministra udružbe g. dr. L. Sušića, te vel. župana velike župe Prigorje g. dr. Mirka Lamešića. Osobito je istaknuo i podčrtao stalno i nepokolebitivo hrvatstvo Hrv. planinarskog društva. Drugi govornik bio je Miško Zebić, povjerenik za šport i planinarstvo u ministarstvu udružbe. U svome je govoru osobito naglasio, da su planinari narodna vojska, narodni borci, na koje se računa i na koje će se uvijek računati. Posebno je još istaknuo, kako planine i planinarstvo čine naraštaje zdravima i odpornima koli tjelesno toli duševno,

jer se kod njih osobito obistinjuje ona starla latinska »Mens sana in corpore sano« (»U zdravu tijelu zdravi duh!«). Treći govornik bio je prof. Vladimir Stahuljak, povjerenik Hrvatskog planinarskog društva Nezavisne Države Hrvatske. U svome govoru spominje on nekadašnje rijedke poklonike Sljemena, koji su danas zamijenjeni tisućama. Pozdravlja dragu Hrvatsku Domovinu i njenog osloboditelja Poglavnika. Posebno pozdravlja vel. župana dr. M. Lamešića, kao i povjerenika M. Zebića i zahvaljuje im, što su svojim prislućem uzveličali ovaj planinarski dan. Pozdravlja sve prisutne planinare koli zagrebačke toli delegate planin. društava iz drugih gradova, te na koncu sve prisutne članove bivših hrv. planin. društava »Runolista«, »Sljemena«, »Cepina«, »Velebita« i drugih. Na posljetku govorio je veliki župan dr. Mirko Lamešić.

Svi su govornici, za vrijeme govora, kao i na koncu istoga bili burno pozdravljeni od prisutnih planinara i planinarki. Oduševljeno klicanje, pljesak i živio-povici odzvanjahu sa zelenog, divnog vrha Sljemena gubeći se pod svodovima tamnih, gustih šuma.

Iza ovog »službenog« dijela proslave slijedio je »neslužbeni«, »nevezani«. Stotine planinara i planinarki posjedaše oko stolova u domu i oko njega, kuda koji, da se okrijepe i provesele. U dvorani, za velikim, dugačkim stolom, sjedahu predstavnici vlasti, svećenik, povjerenici hrvat. planinarstva, delegati iz Pakrac, Križevaca, Požege, Ivance, Virovitice i Duge Rese, odbornici i još neki odlični gosti, većinom s gopodama, svega oko 30 osoba. Raspoloženje je bilo odlično. Goste je pozdravio prof. Vlad. Stahuljak i zahvalio svima na odzivu. Odzdravio mu je veliki župan dr. Mir. Lamešić. Posebno je još govorio dr. Mil. Dečak. Sunce je sinulo, dan je postao krasan. Pjesma za pjesmom orila se, da su odzvanjali inače mirni zidovi Tomislavovog Doma, ali kad se razvio ples, mislim, da je i staro, drago

Sljeme podrhtavalo pod krepkim udarcima teških gojzerica. Neumorni »Žohari« natkrili su sami sebe svirajući kao za okladu komad za komadom. Lijepi i stasiti planinari okretahu na sunčanome sjaju, puni zanosa, još ljepše i stasitije planinarke oko sebe, a starcima je srce raslo od ponosa i sreće gledajući svuda oko sebe toliko zdravlja, snage i ljepote, toliko čile i snažne omladine, budućnosti naše, koju su oni svojim radom i nastojanjem ovamo doveli i na ovu idealnu, domoljubnu, pravu stazu navrnuli. Sve je bilo veselo, ali pristojno, sve razdragano, ali do granica. Svud se vidjelo, da su hrvatski planinari disciplinirani, odgojeni, pravi ljudi.

U 16.30 krenulo se natrag u Zagreb. U gustim redovima »Žohari« sprijeda. Opet svirka, pjesma, podekivanje. U Gračanima, kao i na početku Zagreba, sletio se svijet odobravajući našim dragim planinarkama i planinarama.

Ovakovi dani zbljižuju planinare, odgajaju omladinu, dižu rodoljubni duh. Oni su prava i najbolja promičba planinarstva. Dao Bog, bilo ih što više! Ali ne samo u Zagrebu! S. V.

PLANINARSKA KUĆA NA KRALJIČINU VRELU NA VLAŠIĆU

Odkako je na Vlašiću sagradena i pod krov stavljenova velika planinarska kuća u središtu planinskog masiva, u kraju bogatom izvor-vodom i u predjelu kao stvorenom osobito za zimski šport, — počeo se je sve više da budi interes za ovu krasnu centralno položenu planinu. Znatna visina, plastično izgrađeni vrhovi, bogati i golemi pašnjaci s brojnim stadima ovaca i dželjepima goveda, položeni tereni kao idealna mjesta za skijanje — razlogom su, te se interes naših planinara u zadnje vrijeme stalno skreće prema Vlašiću. To je bilo razlogom te su i travnički planinari pregnuli, da na Vlašiću sagrade uz planinarsku kuću na Devečanima još i veliki i reprezentativni planinarski dom, koji će u bliskoj budućnosti moći

da pruži planinarima udobno sklonište i da postane i ljeti i zimi centar živog planinarskog rada. Međutim, zgrada na Vlašiću je došla pod krov, ali sredstava za njezino dovršenje je ponestalo.

Središnja uprava Hrv. plan. društva N. D. H., a na inicijativu svoga pročelnika g. povjerenika prof. Vladimira Stahuljaka uočila je veliko značenje i važnost planinarske kuće na Vlašiću i poduzela je korake, da se tu kuću dovrši.

U tu svrhu je g. prof. Stahuljak kao povjerenik društva podnio vel. županu župe Lašva i Glaž slijedeću predstavku:

Zagreb, dne 17. rujna 1941.

PB. Broj 355/41.

Gospodin

Dr. Nikola T usun

Veliki župan Velike župe Lašva i Glaž u Travniku.

Hrvatsko planinarsko društvo, to najstarije i jedino društvo svoje vrsti u našoj domovini (postoji već 67 godina), zasaduje po svim vrhovima krasnih hrvatskih gora zastavu kulture, rodoljublja, druževnosti i upoznavanja ljepota hrvatskih planina. Ono gradi po tim neprispodobivo krasnim vrhovima svoje domove i skloništa, da tako pozove i namami svakoga, koji je poklonik naših prirodnih ljepota, u najzabitnije ali najljepše krajeve naše divne Hrvatske, da dođu, da se poklone, da se dive. Planinari doprinašaju tim svojim radom neprocjenjivu korist nauci (upoznavanju zemlje, naroda, socijalnih prilika), ali i približenju sela i grada, putničkom prometu i tako poboljšanju blagostanja najzabitnijih i najsiromašnijih krajeva naše domovine. Oni su pioniri putničarstva (turizma), jer ono najzabitnije, najnepristupačnije, ali i najljepše, što imamo, pronalaze, objavljaju, otvaraju i tako šire slavu te promiču materijalno stanje svog inače siromašnog naroda.

Jedna od naših najljepših gora, dragulj u krugi naše Majke Hrvatske, je Vlašić, sjeverna brana, štit, ponos i dijka starog vezirskog Travnika. Vlašić

je, prema uvjeravanju mjerodavnih, — planina budućnosti. Svojim plećatim, izvrsno svedenim vrhovima i dolovima, stoji na prvome mjestu među našim planinama, na njoj će se razviti skijanje kao nigdje. Na ovoj krasnoj planini gradi Hrvatsko planinarsko društvo — Travnik, naša podružnica, dom na Kraljičinu Vrelu. Kuća je na 2 kata već pod krovom, ali je treba dovršiti izvana i urediti iznutra, a to stoji još mnogo novaca. Ona planinarska kuća na Devečanima već se odavna pokazuje premalenom za ovu svrhu, a i smještena je oviše po strani od pravog skijaškog terena. Ona će ostati domom čistoga planinarstva. A kuća na Kraljičinu Vrelu namamit će na Vlašić hiljade skijaša, u prvom redu Zagrepčana. Sve se spremja na Vlašić, da zimuje.

Da je to od velike koristi Travniku i siromašnim seljacima oko Vlašića, mislim, da ne treba dokazivati. Svaki taj polaznik Vlašića ostavlja svoj novac što u Travniku što u okolnim selima i tako će se dizati materijalno stanje Travnika i okolice, a da i ne govorim o moralnom dobitku, o populariziranju ljepote i znamenitosti Travnika i okolice. Materijalna i moralna korist je na dlanu!

Hrvatsko planinarsko društvo nije osnovano na tečevnjoj, trgovackoj bazi. Ono živi i radi samo od doprinosa vlasti, društava, dobrotvora i tek na posljednjem mjestu od svoje članarine, koja je s obzirom na svrhu i širenje planinarskih ideja najmanja, što može biti. Kad što gradimo, moramo dakle moliti one, koji imaju. U prvom redu, — jer je naš rad samo narodan i posvesenobičan, apeliramo na naše narodne ustanove, a to je — hvala Bogu i Poglavniku — danas naša hrvatska državna uprava. To su reprezentanti hrvatskog naroda, to su oni, koji nas mogu i trebaju razumjeti i podupirati. A za dovršenje doma na Vlašiću još nam manjka mnogo novaca. Dušom i srcem smo jaci, ali materijalno slabi.

Na temelju svega ovoga, ja se — kao

vrhovni voda i predstavnik hrvatskog planinarstva — obraćam uljudnom molbom na Vas, gospodine Velike Župane: odredite i doznačite nam iz Vaših sredstava koju svotu za dovršenje gradnje planinarskog doma na Kraljičinu Vrelu na Vlašiću! Znam Vas i lično kao vrlog i nepokolebivog hrvatskog patriotu, kao čovjeka visoke kulture i erudicije, pa se pouzdano nadam, da sam se na pravu adresu obratio! Ta Vlašić je Vaš, Vaš je to ponos i dika, pa vjerujem, da ćete već i iz lokalnog patriotizma sve učiniti, da nam se u toj stvari pomogne. Dajte, omogućite nam, da uzmognemo što prije proslaviti otvorenje tog našeg planinarskog doma!

Izvolite i ovom zgodom primiti, gospodine Veliki Župane, izraz mog osobitog poštovanja

Vladimir Stahuljak.

Na ovu predstavku g. povjerenika Stahuljaka doznačio je g. Veliki župan dr. Tusun 10.000 Kuna za dovršenje doma na Vlašiću.

Međutim, i sa službene strane pokrenuto je pitanje dovršenja vlašičkog planinarskog doma i to na taj sretan i zgodan način, da se dom dovrši i uredi na državni trošak, a za to da u domu na Vlašiću dobije državna šumska uprava potrebne prostorije za čuvara pašnjaka i za stručne činovnike. To je najpovoljnije rješenje i za Hrvatsko planinarsko društvo i za Ministarstvo šuma i ruda, jer će tako i država dobiti na najzgodnijem mjestu Vlašića potrebne stambene prostorije i Hrvatsko planinarsko društvo time dobiva u svome domu stalnog i sigurnog čuvara, i to kroz čitavu godinu. Tako će planinarski dom na Vlašiću biti planinarima i ljeti i zimi stalno otvoren i pristupačan.

Niže navedena rješenja i spisi daju o tome podatke, kako je pitanje konacnog uredenja planinarskog doma na Vlašiću u nadležnom ministarstvu najpovoljnije riješeno:

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
Ministarstvo šumarstva i Rudarstva

Odjel za šumarstvo

Broj: 16557/41 M. Š.

Predmet: Gradnja planinarskog doma na Vlašiću.

PRIJEDLOG:

Na planinskom pašnjaku Vlašić-planina nema nikakove stambene zgrade za čuvare pašnjaka i za stručne činovnike. Ovaj pašnjak je udaljen oko 30 km od naselja pa je potrebno, da se osigura zgrada. Kod Kraljičina Vrela gradi se planinarski dom pa je najpodesnije, da se potrebne prostorije osiguraju u tom domu, što je najpodesnije obzirom na veliku udaljenost od sela i tešku ishranu te radi čuvanja preko zime.

Na temelju toga ovaj odsjek predlaže:

1. da se odobri iznos od 100.000— kuna za gradnju ove zgrade s time, da se u zgradi osiguraju dvije prostorije s najmanje 35 m² površine za potrebe šumarstva.

2. za režisera da se odredi upravitelj drž. šumarije u Travniku s time, da ovaj iznos utroši za dovršenje zgrade planinarskog doma i to za radove, koji su najvažniji, da zgrada preko zime ne propadne.

3. Po svršenom poslu ima se zatražiti pohvalba s time, da u povjerenstvo uđe jedan šumarski stručnjak.

U Zagrebu, dne rujna 1941.

Nadstojnik
Graddevinskog odsjeka:

Potpis nečitljiv.

*

Na temelju prednjeg prijedloga graddevinskog odsjeka

ODOBRAVAM

iznos od 100.000.— Kuna (stotinu hiljada kuna) za dovršenje planinarskog doma na Vlašić-planini s time, da se u zgradi osiguraju dvije prostorije sa najmanje 35 m² ukupne površine za potrebe šumarstva, koje će se predati državnoj šumariji u Travniku na stalnu uporabu.

Za režisera određujem upravitelja šumarije u Travniku. Po svršenom poslu ima se zatražiti pohvalba.

U Zagrebu, dne rujna 1941.

Pročelnik odjela:

Potpis nečitljiv

Predmet: Kao naprijed.

HRVATSKOM PLANINARSKOM DRUŠTVU

ZAGREB

Varšavska 2-a

Dostavlja se prednje na znanje i obavijest podružnice u Travniku.

Odobrena svota bit će doznačena drž. šumariji u Travniku, koja će se staviti s ostalim funkcionarima u dođir i izvršiti, što je potrebno, da se zgrada dovrši ove godine.

Napominje se, da ova navjera traje do konca ove godine, pa se ima utrošiti najdalje do 1. XII. 1941.

U Zagrebu, dne 18. rujna 1941.

Pročelnik odjela:

Radimir v. r.

Žig: Nez. Drž. Hrv.

Ministarstvo šuma i ruda

HRVATSKO PLANINARSKO DRUŠTVO NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE, SREDIŠNJA UPRAVA

Broj 360-41

Hrvatskom planinarskom društvu
T r a v n i k .

Dostavljam s veseljem gornje rješenje.

Prigibno Vam šaljem duplikat dopisa, što sam ga poslao g. vel. županu Dr. N. Tusunu, da Vam služi na ravanjanje i znanje.

Zagreb, dne 24. rujna 1941.

Prof. Vlad. Stahuljak

ŠIRITE
»HRVATSKI PLANINAR«

LIPOVAČKI DOM U SAMOBORSKOM GORJU

Imade već dugi niz godina, odkako pohađanje planina u okolini Samobora postaje sve snažnije i češće. S intenzivnim razvojem planinarstva u samoborskom kraju pokazala se i hitna potreba, da se izgrade planinarima potrebna odmarališta i skloništa. Tako je najprije sagrađeno i otvoreno planinarsko sklonište u Gornjem Lipovcu. Hrvatsko planinarsko društvo u Samoboru posvetilo je tome skloništu naročitu pažnju i brigu pa ga je počevši od godine 1935. stalno dotjerivalo i izgrađivalo. Tako to danas nije više skromno sklonište, već lijep i dobro opremljen planinarski dom, u kojemu se može i ugodno prenoći, a i dulje vremena boraviti. Ove je godine, uza sve poteškoće, bio posjet planinara priličan, a neki su ostajali i po više dana, pa i do dva tjedna. Opskrba i stanovanje bilo je u domu dobro a cijene povoljne usprkos težih opskrbnih prilika.

Lipovački dom je danas jedno od najljepših izletišta u zagrebačkoj ok-

lici, a uz to je i pristup k njemu najpovoljniji, jer je promet vlakova samoborske željeznice praktično uređen. Donekle je zadavao pristupu u dom neke poteškoće potok Lipovačka Gradna, koja je kao planinska rijeka za vrijeme naglih kiša znala odnositi mostove i obarati dijelove puta. No sada se uređuje taj potok na račun Države, pa će ta rječica, koja teče pokraj samog doma, biti i tu uređena. Ovu će priliku upotrebiti i samoborsko planinarsko društvo, jer će uređenjem Gradne dobiti do doma stanovitu površinu. Tu će se izgraditi betonski bazen za kupanje i plivanje, pa će i to biti jaka privlačna točka za brojne izletnike.

Planinarsko će društvo poduzeti i dalje korake, pa će urediti naprave za postavljanje turbine, da dom dobije električno svjetlo. Dosada su kola i samovozi s mukom dolazili do doma, a sada će se izgraditi krasan put od materijala, koji se izbacuje pri uređivanju Gradne. Nema sumnje, da će se od sada još više razviti pohađanje Lipovačkog doma, kojemu sviču bolji dani u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

FOTO GRIESBACH & KNAUS ZAGREB

Jurišićeva ul. 1 • Zatražite cjenik!

TOMISLAVOV DOM

SLJEME 1012 m.

najobjavljeniji i najmoderнији
dom planinara i športaša na
Sljemenu. Moderni komfor, te-
kuća voda i novo uvedeno cen-
tralno grijanje. — Prvorazredna
kuhinja. Cijene umjerene.

UPUTE DAJE:

HRVATSKO PLANINARSKO DRUŠTVO NEZAVISNE
DRŽAVE HRVATSKE U ZAGREBU,
Jurišićeva ul. 3 II. — Tel. 65-01

PLANINARI, ŠPORTAŠI I SKIJAŠI
kupujte kod naših oglašivača!

